

carvi, són escasses les proves existents per valorar l'eficàcia sobre temes com ara l'expressió corporal." (1993:84)

Tinajas, Tinajas i Arrontes, professors d'educació física de secundària, consideren que els continguts d'actituds, valors i normes de l'àrea d'educació física han estat infravalorats, fonamentalment per l'obsessió que hi ha hagut en relació amb el rendiment. Aquests poden ser els motius pels quals hi ha una gran manca de recursos per poder avaluar aquests continguts, i hi afegeixen alguns dels problemes que comporta la seva avaluació.

"La seva infravaloració —referint-se als continguts d'actituds, valors i normes—, la manca d'instruments ja elaborats i a punt de ser utilitzats, o ambdues coses alhora [...]. L'obsessió pel rendiment ens ha situat amb massa freqüència davant del dilema de com qualificar l'alumnat que manifesta una actitud positiva durant les classes i que porta a terme amb interès les activitats que se li proposen però que quan arriben les proves d'avaluació no obté el mínim que exigim per aprovar. El dilema, com és fàcil de suposar, coexisteix en la seva versió contrària, és a dir, quina nota assignem a aquells que per la seva actitud i comportament no es mereixen aprovar, però que assoleixen el rendiment establert." (1995, 123)

Si el tema resulta complex en el terreny de l'avaluació en general, encara ho és més en el àmbit d'aquesta àrea curricular, i caldrà referir-nos a les principals tècniques d'avaluació procedents d'altres àmbits i adaptar-les al camp de l'educació física i l'esport. Així ho expressa Gutiérrez:

"Tots aquests sistemes adaptats convenientment al context específic de l'educació física i l'esport són susceptibles de ser utilitzats per a la determinació de valors que caracteritzen la pràctica esportiva." (Gutiérrez, 1998:103)

El mateix autor exemplifica algunes de les propostes d'adaptació dels sistemes d'avaluació per diferents autors (diaris de classe, inventari d'actituds, escala d'actituds, entrevista, qüestionari...) i aporta dos sistemes d'avaluació:

Des del nostre punt de vista creiem totalment correcte el plantejament de Gutiérrez d'adaptar els mètodes i tècniques existents a l'àmbit de l'educació física. Per aquest motiu, considerem que les tècniques d'avaluació proposades per Bolívar en el capítol anterior constitueixen un punt de partida i un material de gran interès perquè sigui adaptat a la matèria que ens ocupa. Abans, però, fem les consideracions següents:

- Totes les tècniques descrites són apropiades i adaptables a l'àmbit de l'educació física, i ens és difícil desestimar-ne d'entrada cap pel fet que es puguin considerar més *d'aula*, o perquè impliquin més *discussió i treballs escrits*. Si tenim present que s'hauria de fer un plantejament transversal i de coordinació entre el professorat per a desenvolupar les actituds i els

valors, també hauria de ser així a l'hora d'avaluar-los. Per tant, l'educació i l'avaluació de continguts actitudinals s'haurien de veure de manera més interdisciplinària i no sols des de cada àrea en particular.

- Segons es desprèn de la reflexió anterior, fonamentalment el grup de tècniques relacionades amb **“El centre escolar com a context d'avaluació de valors”** seria interessant tenir-les presents amb un correcte plantejament de centre dels continguts de valors. Ara bé, creiem que actualment són pocs els centres que apliquen aquestes dinàmiques, i que encara es fa un treball molt disciplinari respecte de l'educació i l'avaluació en aquest àmbit de les actituds i valors. D'altra banda, el professorat de cada matèria també ha d'avaluar aquests continguts des de la pròpia disciplina i, per tant, es fa necessària la utilització d'instruments d'avaluació més *disciplinaris*. Per això de l'obra de Bolívar (1992, 1995) destaquem les **“tècniques observacionals i narratives”** com a principals instruments que es poden adaptar amb més facilitat a l'àrea d'educació física –malgrat que això no signifiqui renunciar a la resta.

L'obra de Bolívar constitueix, sens dubte, un referent clar per a qualsevol persona interessada en el coneixement dels continguts actitudinals i la seva avaluació.

Si bé hem considerat oportú destacar algunes de les tècniques més conegudes en l'avaluació d'actituds i valors, el DCB ofereix les orientacions següents per a l'àrea d'educació física:

“Dins dels sistemes d'observació i registre, són especialment interessants en educació física els registres de sessió, llistes control, escales d'observació, carpeta-registre personal de l'alumne, i instruments que porta el mateix alumne com són el fitxer de tasques, registres acumulatius, plans personals, registre de proves, temps i distàncies.” (DCB 1989:248)

En el mateix disseny es remarca la manca de sistematització en l'avaluació dels continguts actitudinals i, a més, proposa la majoria de situacions per a la seva avaluació fora de l'horari escolar i fins i tot fora del context escolar. Des del nostre punt de vista, la proposta del DCB reflecteix un plantejament erroni del tema, ja que no indica cap situació pròpiament escolar com a vàlida per valorar les actituds i els valors.

“Les actituds, valors i normes, són continguts que actualment s'avaluen de manera no sistemàtica. Malgrat tot, hi ha moltes situacions en què es poden avaluar aquests continguts: participació en activitats no reglades (activitat extraescolars, patis, activitats municipals...) participació en campanyes i activitat obertes, com ara setmana de la bicicleta, cross al barri, difusió d'algun joc o esport..) assistència a campaments i altres activitats proposades en l'oferta educativa del centre, observació sistemàtica, quaderns de registre....” (DCB, 1989:249)

Malgrat els esforços realitzats en l'àmbit de l'avaluació dels valors, aquest és un dels aspectes que requereix més avenços ja que actualment encara és un terreny una mica indeterminat. Blázquez, un dels investigadors que més ha aprofundit en l'avaluació de l'educació física, considera que els professionals s'han ocupat preferentment de l'avaluació de l'àmbit cognitiu (assignatures intel·lectuals) l'àmbit motor (l'educació física) i s'han oblidat de l'àmbit afectivosocial. Per això no s'han elaborat instruments adequats.

"Les actituds, els valors i les normes han de constituir un element essencial de l'acció educativa; per això cal fer un intent seriós d'aconseguir instruments d'avaluació." (1990:125)

En la seva obra, Blázquez aporta un gran ventall d'instruments per avaluar procediments, i també dona algunes pautes per avaluar la resta de continguts –els conceptuals i actitudinals– però, d'altra banda, no proposa cap mostra concreta respecte d'això. L'autor suggereix la utilització de mètodes d'observació (llistes control, escales descriptives) i escales d'actituds (Likert i de diferencial semàntic), però si bé poden representar una guia i orientació per al mestre, considerem que encara són insuficients per resoldre o facilitar la tasca del professorat en relació amb l'avaluació d'aquests continguts.

1.3.3. Actuació del professorat

A l'apartat anterior hem destacat que Bolívar (1995), Van Manen (1998) i Puig (1999) ressalten l'enorme influència que el professor exerceix en la conformació de les actituds i els valors en l'alumne. En educació física, igual que en la resta de matèries educatives, l'actuació del professorat serà un factor determinant per al treball i desenvolupament d'aquests tipus de continguts.

"Està demostrat que els hàbits esportius es formen en la infància i en l'adolescència i que l'escola té un paper significatiu en la socialització d'aquests hàbits. A més de la influència directa de mares i pares, el professorat d'educació física té un pes més gran del que ell mateix acostuma a atribuir-se." (Garcia i Asins 1994: 42)

Si bé hi ha bibliografia sobre el professor, la major part dels estudis realitzats aborden el tema de les actituds del professorat d'educació física de manera indirecta, centrant-se en aspectes de la seva formació (Delgado Noguera, 1989), els estereotips sexistes (Fernández, 1995); comparació professor d'educació física amb entrenador esportiu a partir de diferents models (Ibáñez i Medina, 1999), els comportaments no verbals (Castañer, 1992) etc. La major part de les investigacions analitza globalment la intervenció didàctica del professorat i, de tangencialment, també inclouen aspectes de caràcter actitudinal.

Plana (1992) fa una reflexió sobre el **rol del professor** d'educació física a partir de la comparació amb el professor de l'aula, i de l'especificitat de la matèria. L'autor proclama la necessitat d'una didàctica específica que reculli la importància del paper que ha de jugar el docent que imparteix l'educació física. Aquest autor destaca, a més dels treballs de Sánchez Bañuelos (1989) i de Lagardera (1988), les aportacions de Lemdo (1973), de les quals destaquem les que es refereixen a les interaccions amb el grup classe, ja que es consideren diferents de les que es donen en altres assignatures:

- El compromís del professor amb els alumnes és significativament diferent. El risc que suposa realitzar cert tipus d'accions *perilloses* en els quals la confiança que dona el professor és el mòbil que indueix els alumnes a enfrontar-s'hi.
- La sinceritat obligada en no poder ocultar mitjançant verbalitzacions les deficiències tant del professor com dels alumnes.
- El repte permanent del professor a enfrontar-se amb les pròpies limitacions i les dels alumnes, que són l'obstacle que ha de ser superat dia a dia.
- La qualitat de la comunicació en presentar-se per un nombre major de canals que en les altres assignatures. Cal destacar la importància de la comunicació no verbal ja que el protagonisme que adquireix en Educació Física és difícil que s'observi en altres situacions de la vida i de l'escola. Aquesta possibilitat amplia el rol del professor ja que facilita la transmissió no sols d'informació sinó també d'actituds i valors que van més enllà de les oportunitats que ofereix l'aula.
- La utilització de l'espai, la seva organització i distribució són una altra de les facetes en les quals el rol del professor d'Educació Física s'ha de considerar de manera específica, ja que són conceptes amb una gran repercussió en les capacitats dels alumnes.

Finalment, Plana destaca "la capacitat d'introduir els alumnes en una relació directa i confiada gràcies a la seva capacitat d'escoltar i acceptar" (Lemdo, 1973), i considera el **feedback** com una constant de les classes d'educació física, que requereix del professor el domini clau d'aquestes capacitats; *escoltar* amb tots els sentits les manifestacions que de manera tan singular es produeixen en les pràctiques i acceptar la realitat de cada subjecte.

D'altra banda, Pieron (1992) introdueix l'aspecte relacionat amb el que anomena **l'entusiasme**, com una de les qualitats necessàries d'un bon professor i especialment del d'educació física. En la seva investigació descriu una sèrie d'indicadors favorables i d'altres de desfavorables a l'entusiasme del professorat. Els indicadors concretats en categories que indicaven una actitud positiva del professor són: (1) riure i somriure, (2) estímulo amb elogis o ànims, (3) participació del professor amb els alumnes, (4) inflexions de veu, (5)

manifestació de gaudi, (6) demostracions, (7) gestos de suport i aprovació, (8) contacte físic amb l'alumne, (9) desplaçaments i correccions, i (10) espontaneïtat. Els comportaments enregistrats com a manca d'entusiasme són: (1) desinterès, no presta atenció als alumnes, (2) distanciament, no participació, (3) frustració, reaccions negatives davant la tasca de l'alumne, els renya, els ridiculitza o humilia, i (4) despersonalització, no individualitza.

Tinning també fa aportacions molt interessants sobre el professor i analitza les classes d'Educació Física a partir de l'observació d'un mestre, que basa la seva manera d'ensenyar com un *conductisme humanista*. Explica com Gary, el professor, es basa en tècniques de modificació de conducta, i la creació d'un clima de classes on la diversió i reforçament positiu resulten predominants. Segons ell, hi ha un context d'alegria, diversió, riure, ànims, excitació, i contactes físics, etc. Tinning descriu alguns trets de Gary de la manera següent:

"Resulta interessant el fet que Gary no s'ajusti a l'estereotip de professor masculí d'Educació Física. Com a persona és bastant tímid i és gentil abans que sorollós i agressiu. En essència, les seves ensenyances reflecteixen la seva personalitat. Estic començant a adonar-me que els programes d'educació física que són sensibles, positius, només són possibles amb professors sensibles." (1992:93)

Aquest autor remarca que els professors d'educació física rarament s'han considerat per la seva sensibilitat i exemples com els de Gary es destaquen precisament per "tenir un amor permanent per als nens: els agrada jugar amb ells i ensenyar-los".

També Garcia (1997) insisteix en la importància de l'entrenador/professor i la seva manera d'actuar i de relacionar-se amb els esportistes, ja que pot exercir una influència important sobre la **motivació** i, alhora, determinarà el seu **comportament** posterior (Vallerand, 1993, en Garcia 1997). L'autor destaca dues categories de conductes dels entrenadors associades a conseqüències motivacionals positives:

- a) L'estímul a l'autonomia dels esportistes, conjunt de conductes dels entrenadors destinades a fomentar la participació dels esportistes en els processos de presa de decisions relatives a l'establiment d'objectius individuals o col·lectius, així com els mitjans que s'han d'utilitzar per assolir aquests objectius.
- b) *Feedback* positiu de competència: conjunt de conductes dels entrenadors dirigides a expressar la seva apreciació i a felicitar els esportistes per les seves prestacions i per la seva contribució en el ple del grup.

Garcia fa referència a estudis de Black i Weiss (1992) en què els resultats de l'estudi indicaven el següent:

"En general els esportistes que més percebien que els seus entrenadors felicitaven més i donaven més informació tècnica després d'un encert o d'una bona actuació i que, al contrari, animaven més i donaven una major quantitat d'informació correctiva en el cas d'errors d'execució o de males actuacions, manifestaven nivells superiors de competència percebuda i de motivació intrínseca." (Garcia 1997:48)

Finalment, en la proposta de Gutiérrez per desenvolupar un model de valors a través de l'activitat física i l'esport, considera el paper del professor com un element fonamental per a l'aplicació d'aquest model i apunta que si es volen aconseguir resultats satisfactoris, s'han de complir dos principis bàsics:

En primer lloc, el professor/entrenador ha de proposar-se expressament el desenvolupament de valors i, d'altra banda, hi ha d'haver un compromís dels professors i entrenadors del desenvolupament de models adequats de rol, ressaltant la valuosa aportació que suposen altres significatius (amics, professors, entrenadors, pares). (1998, 105)

Referint-se a professors i entrenadors d'educació física, Gutiérrez (1998:106) afirma el següent:

- Els professors/entrenadors són agents idonis per a la promoció i desenvolupament dels valors a través de l'activitat física i l'esport, per la qual cosa hauran d'aportar als seus alumnes i esportistes un model de rol adequat.
- Aquesta implicació de professors i entrenadors suposa mantenir una gran coherència entre el predicat i el practicat, entre el que es pregona a les aules i gimnasos i el que després es defensa al terreny de joc i a les activitats diàries.
- No hem d'oblidar que els educadors, professors i entrenadors, encara que sense voler-ho, aportem models de comportament als nostres alumnes i esportistes. Tant si actuem de manera més compromesa com si ens quedem al marge de les situacions, estem oferint als qui ens escolten un determinat model de rol.

Al DCB s'atribueix al mestre especialista d'educació física una funció dinamitzadora de la matèria (estimular, suggerir, orientar, valorar, proposar...) i una funció informadora, en la qual el mestre és un referent i informa des d'una actitud positiva obrint noves possibilitats i no des d'una actitud sancionadora, basant-se en els processos més que en els resultats. Pel que fa a l'actitud del mestre especifica:

"L'actitud del mestre enfront de l'activitat física reforça o desvirtua els aprenentatges d'actituds, valors i normes i influeix en el grau de motivació. La interacció entre l'alumne i el mestre no sols es fa a través de la informació

sinó a través de l'actitud del mestre davant l'activitat física que configura models (positius o negatius) per a l'alumnat." (DCB, 1989:240)

Totes les reflexions presentades en aquest apartat ens indiquen alguns dels trets fonamentals del mestre d'educació física i sens dubte es reflectiran en les seves classes i incidiran en el tractament de la matèria.

1.4.4. Clima de la sessió

Si el mestre juga un paper fonamental en l'adquisició d'actituds i valors en els alumnes, **el mestre** també serà un dels responsables directes de la creació d'un clima de sessió adequat per treballar aquests continguts. Completant la informació presentada sobre els determinants del clima de sessió (pàg. 129), vegem ara les principals particularitats que defineixen el clima de sessió a les classes d'educació física, i quins aspectes facilitarien una millora per desenvolupar actituds morals en els nens.

A més del mestre, un altre factor determinant, segons Gairín (1986), són les **característiques arquitectòniques de la classe**, en el nostre cas, els espais en què es desenvolupen les sessions d'educació física i als quals hi dedicarem una especial atenció ja que des del nostre punt de vista són més importants del que aparentment pugui semblar.

En educació física, les característiques de les instal·lacions esportives són molt variades en funció de cada centre educatiu, i en funció també de la tipologia de les mateixes instal·lacions. Segons un estudi de l'INCE realitzat a l'Estat espanyol per Pérez, i altres (1996:297) el 91% del centres tenen pistes poliesportives descobertes, i un 61% dels centres disposa de gimnàs. Malgrat que aparentment les dades semblin força satisfactòries, l'estudi no dona informació de caràcter qualitatiu que ens permeti avaluar l'estat d'aquestes instal·lacions. Ens referim a l'estat de les instal·lacions, les situacions ambientals en què es dona a la matèria, si és a l'aire lliure, si hi ha altres grups al mateix temps, si coincideixen amb horaris de patis, existència de sorolls externs, etc. Si ens referim a espais tancats, s'hauria d'analitzar si les dimensions són adequades al nombre i les edats de l'alumnat, les característiques de les sales quant a llum, sonoritat, si es tracta d'un espai acollidor o no, disponibilitat i existència de vestidors i dutxes, etc.

Castejón (1998), replicant l'anterior estudi, indica que les dades que es donen són insuficients, i la informació és poc profunda quan es refereix a les instal·lacions cobertes. En les conclusions del seu article Castejón afirma que la situació en la qual es desenvolupa l'Educació Física en l'educació primària no és tan bona com es desprèn de l'estudi realitzat per l'INCE. Al mateix temps, si un 40% de centres no disposa d'espais coberts, com poden desenvolupar les seves classes d'educació física quan hi ha dificultats per problemes de tipus

atmosfèric? També Garcia Ruso (1994) i Fraile (1995) denuncien l'escassetat d'equipament als centres escolars per poder impartir EF (a Saenz Lopez, 1999), fet que dificulta el seu ensenyament.

De les anteriors reflexions hem de considerar que la situació no és gens fàcil per a un percentatge importat de centres. Des del nostre punt de vista, creiem fonamental i indispensable disposar d'un mínim d'espai tancat, que afavoreixi el diàleg i la reflexió, que permeti treballar en dies de condicions meteorològiques adverses (fred, calor, pluja...), que faciliti la impartició de continguts que difícilment es poden treballar a l'aire lliure (relaxació, expressió corporal, etc). No ens referim a la necessitat ni d'un pavelló, ni un gran gimnàs, però sí d'un espai on el mestre pugui tenir el seu material ordenat, les parets decorades o ambientades amb pòsters, quadres, llistes, etc. També s'hauria de reflexionar sobre la necessitat d'espais per a dutxes i vestidors per a la creació d'hàbits higiènics, que la majoria de centres no disposen.

També el material esportiu és important, ja que aquest també pot transmetre i potenciar determinats valors. Asins i Garcia afirmen el següent:

"Les decisions que com a professorat prenguem sobre el tipus de material a utilitzar, no són neutres, ja que no hi ha únicament limitacions de tipus econòmic; en aquestes decisions s'insereixen també les preferències i gustos personals, els nostres aprenentatges, mancances i experiències i, en definitiva, la nostra pròpia escala de valors." (1994:57)

Un altre aspecte determinant del clima de sessió són els que Mos anomena (1979, a Gairín 1986) **factors organitzacionals**. En educació física, aquests factors poden incloure aspectes purament didàctics referits a la progressió, dificultat de les tasques, a l'estil d'ensenyament del professorat, la formació de grups, distribució i organització d'espais i materials, distribució i organització del temps de sessió (temps d'espera/temps d'actuació...) i aspectes de tipus relacional. Aquests aspectes, que a l'aula ja tenen una enorme complexitat, a les classes d'educació física encara ho són més. Plana defineix alguns dels trets essencials d'aquesta organització:

"La planificació inclou no únicament els continguts de l'assignatura, ja per si sols extensos i variats, sinó també del material, la seva organització, distribució, utilització i reposició i de l'espai específic de vegades sotmès a agents externs i d'altres sovint compartit amb altres professors que han de planificar la seva utilització. A més la mobilitat espacial de l'educació física requereix plantejaments organitzatius que tenen poc en comú amb la utilització passiva de l'aula." (Plana 1992:62)

Tots els aspectes de caràcter didàctic i organitzatiu influeixen de manera decisiva sobre el clima de sessió i, com a conseqüència, en la conformació d'una determinada *atmosfera moral* de l'aula.

Aquest aspectes, junt amb les **característiques del mateix alumnat**, que són els que són, amb les seves virtuts i els seus defectes, configuraran el clima de la sessió. Tinning ens descriu alguns aspectes d'una classe d'educació física:

“Les seves lliçons es caracteritzaven típicament per la diversió, el riure i l'alegria, malgrat que per sota de les seves ensenyances hi havia una forta estructura i un conjunt d'expectatives [...]. L'atmosfera que Gary generava a les seves classes era similar a la dels pares que “juguem amb els seus fills al terra de la sala d'estar.” (Tinning 1992:91:93)

1.4. Influència del context social

Al capítol anterior hem analitzat com l'escola, la família, els mitjans de comunicació i la societat tenen un paper fonamental en el desenvolupament d'actituds i valors en general i, per tant, resulta evident que aquests agents tindran també una gran influència en l'adquisició d'actituds i valors en l'educació física i l'esport. Educació física i esport a la nostra societat han evolucionat paral·lelament i, per tant, els valors actuals que hi ha a la nostra societat són fruit d'aquesta interacció entre l'un i l'altre, constituint dos fenòmens que han tingut i tenen una extraordinària presència dins la societat contemporània.

Si bé des de la societat grega ja es proclamava obertament que “l'esport forma el caràcter”, també actualment es considera que l'activitat física i l'esport són terrenys excel·lents per promoure i desenvolupar valors, tant socials com personals. Són moltes les investigacions que han posat en dubte aquesta possibilitat.

“La imatge actual que l'esport professional aporta a través del progressiu deteriorament ètic de la seva pràctica, aspecte que influeix de manera decisiva en l'adquisició de models inapropiats per als esportistes joves i els alumnes d'educació física.” (Gutiérrez, 1998:100)

Gutiérrez descriu nombrosos exemples d'esportistes d'alt rendiment que poden constituir, de cara als més joves, models positius i altres de negatius.

“De la mateixa manera que els comportaments positius i èxits dels ídols esportius constitueixen un envejable exemple a imitar per milions de joves en procés de formació i desenvolupament, així mateix altres ídols nefastos i els seus comportaments reprovables, acaben influint i marcant la manera d'interpretar i valorar l'esport.” (1995:19)

Són també molts els autors que consideren que l'activitat física i l'esport constitueixen, pel seu enorme atractiu especialment en els nens i els joves, un

mitjà educatiu i de transmissió de valors extraordinari (Figley, 1984, Wandzilak 1985; Miller i Jarman, 1988; Hellison, 1991; Gutiérrez Sanmartín, 1995, 1997; Spencer, 1996; Cruz, 1996, a Duran 1997:4). D'altra banda, també s'ha comprovat com l'esport pot representar una font de conflictes, violència, intolerància i exclusió. És per aquest motiu que a l'esport s'hi ha atribuït un caràcter dialèctic (Luchen, 1979; Gutiérrez Sanmartín, 1995:1997).

Duran considera que l'esport té una naturalesa conflictiva i ambivalent, i afirma que la simple pràctica esportiva no genera els valors positius tradicionalment pregonats i que han d'adoptar-se una sèrie de mesures que facilitin la consecució de tan desitjada finalitat. Aquest fet el corroboren altres autors: Gutiérrez Sanmartín (1995), Cruz (1998) Mimbrero i altres (1998) i Garcia Ferrando (1997:22).

Ens trobem davant d'una societat fonamentada en l'èxit, que permet assolir cotes inimaginables en els fitxatges de jugadors en l'esport professional (Lee 1990, a Gutiérrez 1995), que abunden manifestacions agressives davant qualsevol trobada (principalment al futbol) (Paredes, 1992; Bayona, 1995); que atempten contra els àrbitres, que agredeixen els jugadors i que arriben fins i tot a matar (Duran, 1985, 1996a, 1996b).

Com a conseqüència d'aquest context, l'esport en els nens es troba en perill, "a causa de qüestions d'estrès ja que guanyar és l'únic que interessa i augmenta la violència en l'esport" (Knopp, 1993 a Gutiérrez 1998:100) i segons Trepat (1995, a op. cit.) "augmenta l'amenaça contra el *fair play* a causa de la recerca cada cop més freqüent de la victòria a qualsevol preu". Cal afegir a tot això que els models actuals d'esport extraescolar, fonamentats en la competició, no afavoreixen que la situació millori.

D'altra banda, són principalment els mitjans de comunicació els que transmeten i difonen els valors socials vigents, els quals analitzarem breument a l'apartat següent.

1.4.1. Mitjans de comunicació

Una vegada s'ha constatat la poderosa influència dels mitjans de comunicació en l'educació en general i en l'educació en valors en particular, també podem introduir-nos en l'anàlisi de com la televisió, la premsa i altres mitjans de comunicació incideixen en la transmissió de valors en l'activitat física i l'esport de la societat actual. Per aquest motiu plantejem com a punt de partida quin és el model d'esport que ofereixen els mitjans de comunicació? Quins valors es transmeten en aquest model? Com hi ha d'intervenir l'escola?

Si bé no volem entrar en una anàlisi sociològica en profunditat sobre el tema plantejat, Cagigal (1996:604), Puig (1997, Màlaga) i Garcia Ferrando (1997)

entre altres autors destacats, exposen que l'esport contemporani es pot definir en diferents concepcions o realitats socials, molt sovint oposades i en contradicció.

- A) Un model d'esport professional, o esport d'elit que, entre altres aspectes, proporciona espectacle i pot ser un instrument de diversió i relaxació passius des del punt de vista de qui el mira. És un model piramidal, excloent, fonamental en el rendiment, la competició, l'èxit, el prestigi i el poder. Aquest model, en algunes situacions molt concretes, és objecte d'interessos mercantilistes i consumistes, per davant de qualsevol altre interès.
- B) Un model d'esport de lleure, recreatiu i de salut. També anomenat esport per a tothom, que és participatiu, busca la diversió, la sociabilització, la millora de la salut, el benestar físic i personal. En aquest model la competició es planteja com un mitjà de motivació.

Tal com assenyala Garcia Ferrando:

"L'esport contemporani avança en diferents fronts socials i impulsos de principis axials diferents, que es recolzen en actituds, valors i interessos que poden resultar contradictoris i conflictius entre si, fet que confereix a l'esport aquest caràcter dual, indeterminat, paradòic i irònic..." (1997:22)

Com a resultat de les nombroses interaccions entre ambdós models, ens trobem davant d'una realitat molt complexa i que sovint entra en contradiccions, però segons diferents estudis realitzats, ambdues realitats es poden complementar i reforçar mútuament (Garcia Ferrando, 1997:214).

Lamentablement, des dels mitjans de comunicació hi ha un bombardeig constant del model d'esport professional amb els corresponents valors que aquest transmet:

"Freqüents faltes, el joc brut en els patits de futbol, les agressions i autèntiques guerres entre espectadors i seguidors dels diferents equips, i els abundants insults i ofenses personals en diferents ambients esportius, enterboleixen la part lúdica del joc i de l'espectacle com a tal." (Gutiérrez, 1995:19)

Segons Gutiérrez, de la mateixa manera que els comportaments positius i èxits dels ídols esportius constitueixen un envejable exemple a imitar per milions de joves, aquests ídols nefastos i els seus comportaments més reprovables acaben influint en la manera d'interpretar i valorar l'esport.

Santos Guerra (1994) elabora una jerarquia de valors transmesos pels mitjans de comunicació, dels quals Tello (1999:386) fa un extracte, tenint en compte

que molts d'aquests valors entren en contradicció amb els valors que es pretenen fomentar des de l'escola.

Filosofia de l'èxit	Èxit = felicitat, triomf = prestigi. El que triomfa és premiat
Filosofia de la competència	"ser més que...", "tenir més que..." "Fer més que..."
Filosofia de la quantificació	Tot són xifres. La persona es troba sota el signe de la quantitat.
Filosofia de la utilitat	Es valora en rendiment; des del pla del rendiment i de l'eficàcia.
Filosofia de l'individualisme	Cadascú afronta la seva vida des de l'exclusiva identitat.
Filosofia del consum	L'escala de necessitats insatisfetes, mai no té un sostre.
Filosofia de provisionalitat	Tot té un valor present, susceptible d'un possible canvi.
Filosofia del sentiment	Es dona més valor al sentiment que al pensament.
Filosofia de possessivitat	No renunciar a res és una actitud generalitzada.
Filosofia de la violència	Les coses se solucionen per la força; els conflictes se solucionen amb el poder

TAULA NÚM. 11. FILOSOFIA DELS MITJANS DE COMUNICACIÓ.

SÁNCHEZ GUERRA (1994), A TELLO (1999)

Segons Tello, si tenim en compte el gran poder persuasiu de la TV, i tenim present que toca la fibra més sensible i emocional dels nens, no és difícil apreciar comportaments similars en els nens als difosos pels mitjans de comunicació.

Altres autors com Mesa (1999:358) i Ferres (1994) recullen alguns del principals missatges procedents dels mitjans de comunicació relacionats amb l'educació física i l'esport: culte al cos, joventut, bellesa, marca, moda, aparença, afany de possessió, felicitat, competència, èxit, sexualitat, comoditat, prestigi, poder, culte a la fama, estereotips sexistes, etc.

També Gutiérrez analitza els valors de dues sèries de dibuixos animats amb contingut esportiu en què els valors de tipus individual (assoliment i poder) destaquen espectacularment sobre valors de tipus prosocial (amistat, benevolència). Segons l'autor, és realment alarmant el nombre de conductes d'agressivitat, competitivitat, rivalitat, enveges, amenaces, etc., que es transmeten a través d'aquestes sèries televisives.

Davant de la situació presentada, estem realment en una contradicció entre els valors que es volen potenciar des de l'escola (solidaritat, igualtat, ajuda, cooperació, etc.) i els valors presents a la nostra societat.

"Resulta difícil competir a l'aula contra els suggestius models propugnats a la societat i els mitjans de comunicació (González Lucini, 1993; Deval i Enesco, 1994, a Gutierrez 1998:101)

Finalment, hem de tenir en compte que, ens agradi o no, els mitjans de comunicació estan presents a les nostres vides, i exerceixen un gran poder d'influència. D'aquí que els comentaristes, periodistes i responsables d'aquests mitjans es converteixin en agents d'especial repercussió sobre la manera de rebre o interpretar un esdeveniment.

"D'aquests depèn que es ressaltin comportaments positius o únicament el més negatiu i deplorable, que s'adopti una mesura neutra davant l'ètica o al contrari que s'assumeixi un protagonisme de difondre una filosofia encaminada a entendre l'esport com a portador de valors socials i humans i no sols com un simple producte de mercat, segons el qual són els venedors els únics que compten." (Gutiérrez, 1999)

Volem remarcar que el llenguatge utilitzat a la televisió, la ràdio i la premsa esportiva és realment preocupant sobretot per la quantitat d'agressivitat que aporten, a part de transmetre una gran càrrega de missatges amb estereotips sexistes i racistes.

Ara bé, si tenim presents les propostes de Crespo (pàg. 108), des dels centres educatius s'hauria de potenciar la utilització de la TV com a recurs didàctic per ser crítics davant els missatges proporcionats per aquest mitjà. En aquesta línia diferents professionals com ara Duran (1999), Mesa (1999), Cruz (1998), Gutiérrez (1995) i Ferres (1994), entre altres, han realitzat diverses propostes educatives dirigides fonamentalment a educadors i als pares per tal de combatre la influència negativa dels mitjans de comunicació social, i intentar fomentar entre els més joves una consciència crítica i una millor competència en l'ús i consum responsable d'aquests mitjans.

1.4.2. L'esport extraescolar

En primer lloc ens cal situar l'esport extraescolar, com l'esport o les activitats físiques que es practiquen fora de l'horari lectiu durant l'edat escolar, i que es poden desenvolupar en el context de la mateixa escola o bé en un gimnàs, club o associació. Els principals agents organitzadors d'aquest tipus de pràctica esportiva són les escoles, les associacions de mares i pares, clubs i altres associacions i, en el cas de Catalunya, la Direcció General de l'Esport (DGE), organisme responsable dels Jocs Esportius Escolars de Catalunya.

Pel que fa a l'oferta de la DGE, Garcia i Asins són contundents i la defineixen com a competitiva i sexista:

"Queda clar que l'oferta institucional d'activitats esportives extraescolars se centra prioritàriament en aspectes purament competitius de l'esport i especifica una separació entre nois i noies sense tenir en compte per a res l'edat ni el tipus de pràctica que es faci." (1994.37)

Són molts els debats, estudis, jornades i seminaris realitzats al voltant de l'esport en edat escolar dins i fora de l'horari lectiu. Sense intenció de fer una anàlisi extensa del tema, volem destacar alguns dels principals problemes que emmarquen aquest model d'activitat física i esportiva, en relació amb el treball dels continguts actitudinals:

- Malgrat que una de les funcions dels mestres especialistes, és la d'orientar, guiar i assessorar el tipus d'activitats físiques i esportives que es donin al centre, en general l'esport extraescolar està desvinculat dels plantejaments educatius que hi poden haver als centres.
- Hi ha una gran dispersió en relació amb la formació dels tècnics responsables d'aquests tipus de pràctiques. Burriel (1998:10) recull diferents estudis en relació amb el tema, i afirma que la major part dels tècnics que treballen en les activitats esportives amb més participació infantil no disposen de cap formació que els capaciti per a la impartició docent.
- L'esport extraescolar sovint està orientat a imitar el model d'esport dels adults i, com a conseqüència, a reproduir els valors que s'hi donen: excés competitiu, els tecnicismes, l'afany del resultat immediat, la còpia del model d'esport dels adults... empobreixen tant l'activitat tècnica com l'educadora en la iniciació esportiva (Ajuntament de Barcelona, 1999:23).
- Malgrat que han aparegut diverses alternatives a aquest model, malauradament aquest continua sent el tipus d'esport escolar que més s'imposa a la nostra societat. Si no es produeix un canvi en l'esport practicat fora de l'horari escolar, el mestre d'educació física es trobarà amb un obstacle més contra el qual haurà de lluitar, si realment vol potenciar una veritable educació integral de l'alumnat.

Aquests i altres aspectes formen part del context social en què es desenvolupa la personalitat de l'infant a partir de les 5 de la tarda. Si tenim present que les activitats físiques ocupen una gran part de l'horari extraescolar, són moltes les hores que els nens i nenes comparteixen amb entrenadors, monitors o animadors esportius. En funció dels objectius plantejats per aquests tècnics i també a partir del seu propi caràcter i personalitat, es transmetran unes actituds i valors que afavoriran o no, el desenvolupament moral d'aquests nens i nenes.

"L'impacte que la pràctica esportiva pugui tenir en el procés de socialització dels nens depèn de l'orientació que hi donin els organitzadors de les competicions i altres persones importants per als joves com són els entrenadors, els pares, els amics o el públic en general que assisteix a les competicions." (Cruz i col., 1996, a Cruz 1998)

1.4.3. La família

La família com a primer nucli de desenvolupament humà juga un paper fonamental en l'educació en valors. Com intervé la família en relació amb la transmissió d'actituds i valors vers l'activitat física i l'esport?

Diferents estudis confirmen cada cop més la importància de les expectatives i actituds dels pares en relació amb la manera com serà viscut l'esport pels nens. Segons Gutiérrez (1995:44), els nens i nenes els pares dels quals mantenen una orientació de valors cap a l'èxit s'identifiquen més sovint amb actituds cap al triomf, que aquells pares que clarament es decanten cap a una actitud de joc net.

Hem de destacar investigacions com les de Moreno Murcia (1997:15), que confirmen que els fills amb pares que practiquen esport valoren més l'assignatura d'educació física i al seu professorat i consideren aquesta matèria més difícil, si es compara amb l'alumnat els pares del qual no realitza cap tipus de pràctica esportiva. Com a conseqüència, és evident que hi ha una certa influència a partir dels models proporcionats pels pares, les possibles vivències que s'hagin pogut compartir, valoracions, etc., en la configuració d'actituds i valors.

D'altra banda, Lee i Cook (1990, a Cruz 1997) aporten un treball interessant realitzat per l'Ontario Hockey Council que analitza l'opinió dels pares sobre una lliga infantil d'hoquei sobre gel. Les principals conclusions de l'estudi són que la majoria dels pares consideren que: a) pressionen massa els fills; b) insulten els arbitres i jugadors; i c) els entrenadors es preocupen més per la victòria que no pas per la diversió dels nens. Cruz assenyala que conductes similars a les descrites són freqüents a les altres modalitats esportives i en altres països i serveixen per transmetre els valors predominants en l'esport professional –per exemple guanyar a qualsevol preu– a l'esport infantil i juvenil.

Dels estudis sociològics de García Ferrando (1997:209) es desprèn que un 73% de la població espanyola desitjaria que algun dels fills practiqués esport d'alta competició o esport professional. Segons l'autor, amb aquesta pregunta es tractava de reflectir de manera projectiva fins a quin punt es considera l'esport d'alta competició un objecte desitjable, ja que una resposta positiva fa pensar que existeix un reconeixement implícit del prestigi i del que és desitjable d'aquest comportament, malgrat que la població també pugui ser conscient dels possibles riscos que l'esport –i el rendiment– poden suposar per al practicant. En els resultats també s'indica que les persones amb un nivell d'estudis més alts són menys favorables al fet que els seus fills practiquin esport d'alta competició, i això s'interpreta en el sentit que hi ha un coneixement més gran dels riscos que comporta la dedicació a l'esport d'alt nivell, i són més crítiques que les persones amb nivells educatius més baixos, per la qual cosa es considera que aquests poden ser més influenciables davant les imatges

brillants i enlluernadores de l'esport professional, sense entrar a considerar els seus riscos.

Partint de la premissa que l'actitud dels pares és un referent ètic per als seus fills, hem de considerar que en moltes situacions són els mateixos pares, més que no pas els jugadors, els que perden el respecte a l'ètica esportiva, insulten l'àrbitre, es barallen amb altres pares o exerceixen una pressió inadequada al mateix temps que un exemple inapropiat per als seus fills (Gutiérrez 1999).

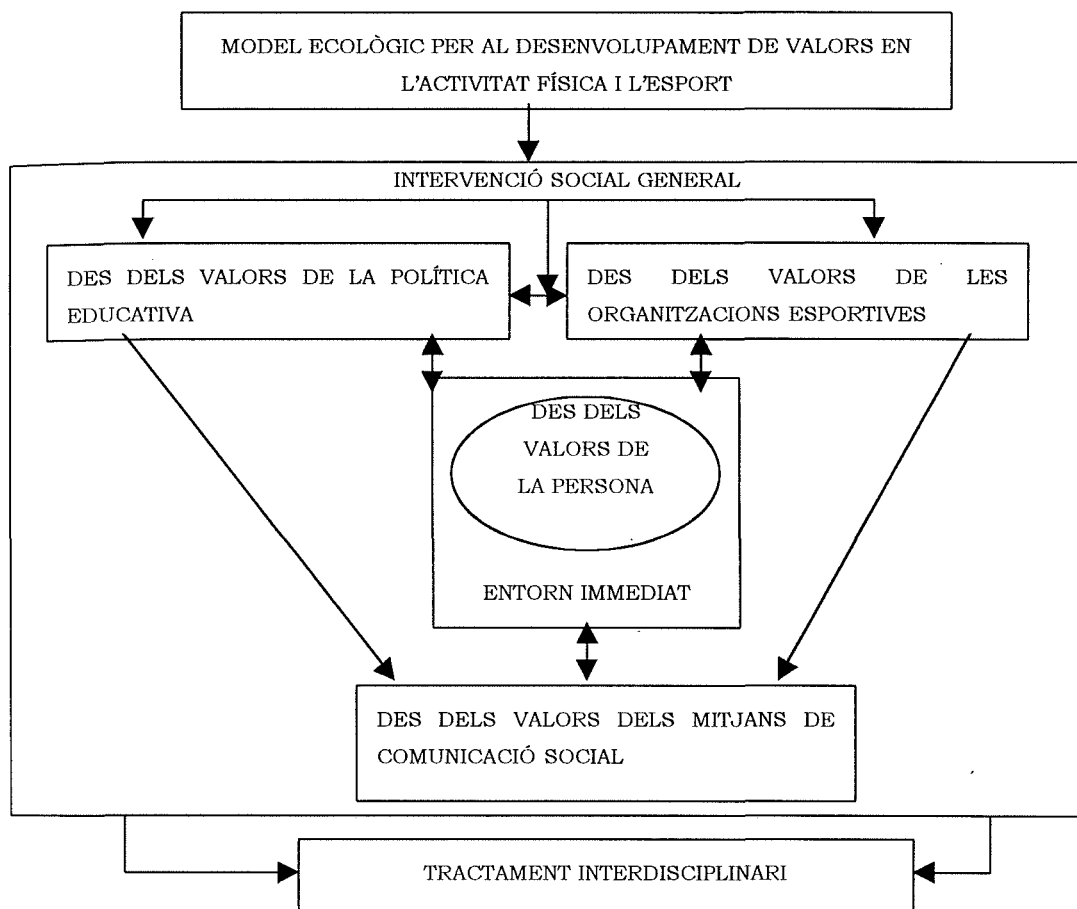
Per tant, la col·laboració de la família serà totalment indispensable per incidir en el treball de les actituds i valors que es puguin treballar des de l'escola, ja que pot actuar reforçant o dificultant aquelles actituds i conductes que des del centre educatiu s'intenten fomentar.

1.5. Un model d'intervenció ecològica per al desenvolupament i promoció de valors en l'activitat física i l'esport

Una vegada analitzada la importància de l'entorn social per la formació de les actituds i els valors, presentem el model de Gutiérrez com una proposta orientada cap a la intervenció de tots els agents socials com són ara la família, els amics, la política educativa dels centres, les institucions responsables de l'esport escolar i els mitjans de comunicació. Gutiérrez considera que s'ha d'entendre l'educació en valors des d'una perspectiva ecològica que tingui presents tots els sectors implicats.

"En tractar d'educar i promoure valors socials i personals mitjançant l'activitat física i l'esport, entenem que aquest procés s'ha de fer a través d'una intervenció social general, en la qual es tinguin en compte els valors de la persona com a individu i de l'entorn en què es desenvolupa, els valors de la política educativa en general, els valors de la política esportiva, i els valors que transmeten els mitjans de comunicació social, aplicant un tractament interdisciplinari..." (Gutiérrez 1995:208)

L'autor ens representa gràficament el seu model a partir de l'esquema següent:

QUADRE NÚM. 14. MODEL D'INTERVENCIÓ ECOLÒGICA PER AL DESENVOLUPAMENT I PROMOCIÓ DE VALORS SOCIALS I PERSONALS A TRAVÉS DE L'ACTIVITAT FÍSICA I L'ESPORT. GUTIÉRREZ 1995:209

Un cop definits els trets bàsics del model de Gutiérrez, són moltes les qüestions que se'ns plantegen: quina és la nostra interpretació en relació amb aquesta proposta? És possible portar-la a terme? De quina manera? No és un model utòpic? En els anteriors apartats hem analitzat la forta influència de la societat, la família i els mitjans de comunicació i el desenvolupament i promoció d'actituds i valors personals i socials; per tant, resulta lògic pensar que l'escola necessitarà de la implicació d'aquests agents socials per poder incidir sobre el desenvolupament moral de l'alumne. Tal com hem anat veient, aquesta no és una feina fàcil, ja que sovint apareixen contradiccions entre els valors proposats per l'escola i els que hi són externs. Això no implica, però, haver de renunciar-hi. El mateix Gutiérrez, defensor d'aquest model, es pregunta si realment serà possible canviar actituds i comportaments de tots els sectors que estan implicats en l'educació física i l'esport, ja que entén que malgrat que sigui

2. Estudis i investigacions realitzats sobre els continguts actitudinals d'educació física

En primer lloc, cal recordar que un dels motius que ha incitat el desenvolupament d'aquesta investigació és la manca d'estudis directament vinculats al tema objecte de la tesi. D'altra banda, resulta sorprenent la gran dificultat per trobar bibliografia específica sobre el tema, tot i que es considera que suscita un gran interès social. Així ho manifesta Gutiérrez:

"Resulta summament contradictòria la gran quantitat de comentaris que actualment es fan sobre el desenvolupament i les manifestacions de valors socials, ètics i personals a través de l'esport, respecte de les poques referències que posteriorment apareixen a la literatura especialitzada."
(1995:225)

Després de la corresponent recerca bibliogràfica i consulta a diferents bases de dades ERIC, TESEO, ISBN, SPORTDICURS i HERACLES principalment, els resultats obtinguts han estat força interessants i, més que aportar la referència bibliogràfica de cada un, creiem important presentar els treballs o recerques que, sota el nostre punt de vista, aporten una informació significativa sobre el tema d'estudi. També cal indicar que per a la cerca que preteníem fer hem utilitzat com a paraules clau els termes següents: activitat física, educació física, esport, valors i actituds. Aquesta terminologia —traduïda a l'anglès— ha constituït el punt de partida per a la selecció inicial de la documentació i, posteriorment, s'hi han afegit altres criteris de selecció, la qual cosa ens ha permès concretar la informació obtinguda en les referències que presentem en aquest capítol.

En aquest apartat no hi incloem investigacions sobre l'àmbit de valors i actituds en l'educació en general sinó que presentem els estudis directament realitzats en l'àmbit de l'educació física, l'activitat física i l'esport.

Les consultes realitzades les hem agrupat en funció de les edats en què fonamentalment se centrava l'estudi o investigació. D'aquesta manera presentem:

- 2.1. Investigacions i/o estudis sobre actituds i valors en l'educació física i l'esport, centrats en les edats corresponents a l'educació primària (6-12 anys).
- 2.2. Investigacions i/o estudis sobre actituds i valors en educació física i esport centrats en les edats d'educació secundària (13-18 anys).
- 2.3. Estudis i investigacions sobre actituds i valors adreçades a la població en general.
- 2.4. Altres estudis d'interès.

Els estudis seleccionats en la nostra recerca s'organitzen a partir dels diferents autors o investigadors en l'àmbit de l'activitat física i els valors. D'altra banda, també volem manifestar que algunes de les aportacions que introduïm en aquest apartat també han estat incloses parcialment en el desenvolupament d'altres capítols d'aquest estudi. A continuació presentem una breu exposició de les experiències desenvolupades, ja que des del nostre punt de vista ens ofereixen una visió més general de l'estudi realitzat, així com la metodologia i els instruments utilitzats. Cal remarcar que tan sols destaquem els resultats que hem considerat més significatius de cara a la nostra investigació.

Finalment, a l'apartat de bibliografia es podran contrastar i ampliar les obres de cada autor descrit, ja que no hem considerat oportú introduir-les en aquest capítol.

A la taula 12 exposem de manera esquemàtica els principals treballs que hem localitzat i hem considerat més interessants, relacionats amb l'estudi de les actituds i valors en l'educació física i l'esport, a partir de 1990. Hi hem recollit les investigacions dels últims 10 anys, ja que autors com ara Gutiérrez i Cruz en les seves corresponents recerques, ja ens donen referències anteriors, les quals considerem innecessàries de tornar a citar.

També indiquem en ombrejat, la franja de població en què s'ha realitzat la investigació de manera prioritària, diferenciant-hi entre les edats de primària (6-12 anys), secundària (13-18) o la societat en general. A la taula també es reflecteix si l'estudi realitzat se centra en l'àmbit de l'educació física o en l'àmbit de l'esport, o ambdós. Els treballs ressenyats amb un asterisc ens indiquen que

l'estudi no es plantejava com a primer objectiu el coneixement del treball d'actituds i valors sinó que l'objectiu del treball o recerca en qüestió era més ampli, però aportava informació important sobre el nostre objecte d'estudi.

Síntesi de les principals investigacions d'actituds i valors vers l'educació física i esport, a partir de l'any 1990					
Autors	Població de l'estudi			Àmbit de l'estudi	
	Primària	Secundària	Societat en general	Educació física	Esport
Castejon, F. (1997) (*)	■				■
Carlier, G. (1998)	■			■	
Shropshire, J. ,Carroll, B. i Yim, S. (199)	■			■	
Delfosse, C., Ledent, M. i altres (1995)	■			■	
Ponce, A. (1998)(*)	■	■		■	
Delfosse, C., Ledent, M. i altres (1997)		■		■	
Moreno, Rodríguez i altres (1997)		■		■	
Ayora, Daniel (1997)		■		■	
Roure, M., Gairin, J. i altres (1996) (*)		■		■	
Comelles, M.J i Mercader, I (1992)		■			■
Astrain, C. (1998)		■		■	■
Antolín, L. (1997)		■			■
Grup d'estudis de Psicologia de l'Esport UAB (1991, 1995, 1998)		■			■
Duran, J., Gómez, V., Rodríguez, J.L. i Jiménez; P.J. Grup INEF Madrid (1998, 1999)		■		■	
Gutiérrez, Melchor (1995.)		■	■	■	■
Gutiérrez i Montalban 1992, 1994)	■				■
Garcia Ferrando, M. (1980, 1985, 1990 i 1995)			■		■

TAULA NÚM. 12

SÍNTESE DE LES PRINCIPALS INVESTIGACIONS SOBRE ACTITUDS I VALORS EN L'ACTIVITAT FÍSICA I/O L'ESPORT A PARTIR DE 1990

Hem de destacar que tots els estudis centrats en les edats d'educació primària (6-12 anys) i en educació física els han portat a terme autors estrangers: Carlier (1998) i Shroshire (1977) Delfosse, Ledent i altres (1995,1997).

D'altra banda, la majoria dels estudis fets en l'àmbit espanyol se centren en les edats corresponents a l'etapa d'educació secundària (13-18 anys): Moreno i altres (1997), Ayora (1997), Roure i altres (1996), o bé són estudis aplicats a la societat en general: Gutiérrez (1995) i els diferents treballs de Garcia Ferrando.

Tots els estudis recollits utilitzen com a principal instrument el qüestionari en les seves diverses modalitats (qüestionari de resposta múltiple, escala d'actituds...). Tan sols els treballs de Gutiérrez i Montalbán (1992,1994) es fonamenten en una anàlisi de contingut. També les investigacions del Grup d'Estudis de Psicologia de l'Esport de la UAB (Cruz i col.) es realitzen a partir de l'aplicació d'una entrevista semiestructurada i plantilles d'observació. D'altra banda, el grup de l'INEF de Madrid és l'únic equip de recerca que proposa un treball a partir d'un model d'intervenció educativa. En tot cas, tots els autors i treballs seleccionats han utilitzat els qüestionaris com un dels instruments principals de les seves investigacions.

Si bé la documentació corresponent a les fonts documentals obtingudes s'adjunten a la bibliografia corresponent, comentarem algunes de les característiques de les investigacions més rellevants, seguint l'ordre de presentació exposat a la taula núm. 12.

2.1. Investigacions centrades en l'educació primària (6-12 anys)

➤ CASTEJON, F. (1997)

La iniciació esportiva en l'educació primària: el que opinen els professors d'educació física

Estudi sobre la utilització de l'esport com a contingut a les classes d'educació física en l'educació primària. S'aplica un qüestionari a 207 docents d'educació física a primària del territori MEC. Els resultats de l'estudi manifesten una clara utilitat de l'esport a les classes d'educació física. D'altra banda, els resultats de la investigació ens permeten concretar els principals objectius que intenta aconseguir el professorat amb la pràctica esportiva de la manera següent:

Objectius de l'esport	Nre. de vegades que s'anomena
Incrementar la cooperació, participació i companyonia	164
Millora de les habilitats dels alumnes	153
Aprendre a respectar les regles i esportivitat	133
Motivació per a la pràctica esportiva	96
Conèixer els diferents esports	95
Divertir-se	68
Adquirir confiança en si mateix	66

TAULA NÚM. 13. OBJECTIUS QUE INTENTA ACONSEGUIR EL PROFESSORAT AMB LA PRÀCTICA ESPORTIVA EN LES SEVES CLASSES D'EDUCACIÓ FÍSICA, SEGONS L'ESTUDI DE CASTEJON (1997)

Hem de ressaltar que els set objectius més freqüents fan referència a aspectes de tipus actitudinal, excepte el de "millora de les habilitats motrius dels alumnes", que és clarament procedimental.

En el mateix estudi s'analitza la importància atorgada a l'avaluació d'aquests continguts en funció de diferents àmbits: l'àmbit motriu, l'àmbit afectiu i social i l'àmbit cognitiu. En els resultats obtinguts en relació amb aquest aspecte, la majoria del professorat manifesta avaluar els tres aspectes en major o en menor mesura. D'altra banda, es destaca que els aspectes motriu i l'afectivosocial són valorats quasi en la mateixa proporció i que on es troba més diferències és en l'aspecte cognitiu, que té menys valoració en l'avaluació.

"És significatiu assenyalar en aquestes dades el fet que no hi hagi més professors que valorin per sobre del 81% l'aspecte motriu en relació amb l'aspecte afectiu. Fins i tot es pot observar que, si s'agrupen els dos valors més alts en l'avaluació, l'aspecte afectiu, amb 30 professors, supera clarament l'aspecte motriu, amb 17." (Castejón, 1997)

Tanmateix, l'estudi presenta una gran ambigüitat en relació amb el tipus d'avaluació realitzada, la qual cosa indica únicament que, en general, l'avaluació d'aquests continguts l'elabora el mateix professor i són pocs els professors que utilitzen tests estandarditzats, l'observació diària o bé l'autoavaluació de l'alumnat.

➤ **CARLIER, G. (1998)**

L'éthique du sport au gymnase

Estudi realitzat a la comunitat francòfona de Bèlgica, mitjançant l'aplicació d'un qüestionari dirigit a 80 mestres especialistes d'educació primària. Es tractava de respondre a sis preguntes de caràcter obert.

Els resultats més rellevants els hem agrupat en tres apartats.

a) Principals problemes detectats respecte a l'ètica de l'esport.

Comportaments incorrectes respecte a...		
Categories	Ítems	Freqüència
1	Respecte a les regles i; <i>fair play</i>	16
2	Respecte als companys-adversaris	16
3	Gestió de l'agressivitat gestual	14
4	Acceptació de les diferències	13
5	Actitud de cara a la derrota	12
6	Correcció del llenguatge	11
7	Respecte a les decisions de l'àrbitre	10
8	Igualtat entre sexes	8
9	Cadascú fa la seva (individualisme)	7
10	Altres	7
10/30	Mitjana = 4.4/professor	114

TAULA NÚM. 14. PRINCIPALS PROBLEMES DETECTATS A LES CLASSES D'EDUCACIÓ FÍSICA I ESPORT

Els professors apunten 114 comportaments incorrectes, corresponents a 30 categories diferents i que finalment s'han agrupat en 10.

b) Causes d'aquests comportaments incorrectes?

Les respostes dels mestres es poden agrupar sobre dues grans línies: la naturalesa de l'alumnat i la cultura. En relació amb la naturalesa del nen s'expressa la necessitat del nen de moure's, barallar-se, individualisme... que cal canalitzar. Quant a la cultura es refereix a la responsabilitat sobretot de les famílies, la societat en general i l'esport d'alt rendiment.

c) Accions pedagògiques:

Es fonamenten en la motivació, el treball cooperatiu, el treball sobre l'adaptació de regles i l'avaluació.

L'autor de l'estudi reflexiona sobre la necessitat de millorar la coordinació entre professors de primària i secundària, i sobretot, millorar la relació amb els pares. En relació amb els pares, reclama la necessitat d'una política d'apropament entre l'escola i els pares.

➤ **SHROPSHIRE, J.; CARROL, B. i YIM, S. (1997)**

Primary school children's attitudes to physical education: gender differences

El propòsit d'aquest estudi és examinar les possibles diferències de gènere en relació amb les actituds dels alumnes de primària vers l'educació física i identificar els possibles factors que motiven aquestes diferències.

Per portar a terme la investigació, es va confeccionar i aplicar un qüestionari, Pre-adolescent Attitude to Physical Education Questionnaire (PAAPEQ), a un total de 924 nens i nenes de 10 i 11 anys. L'instrument mesurava l'interès general cap a l'educació física, les característiques de l'entorn, la manera d'ensenyar del professor d'educació física en relació amb l'organització i el currículum.

A continuació destaquem alguns aspectes dels resultats de l'estudi:

- Es constata que els nens estan més disposats a participar a les classes d'educació física i els preocupa el fet de perdre's classes d'aquesta matèria.
- El context mediambiental és un factor important per a ambdós sexes, tot i que els nois són els menys afectats pels factors ambientals (fred, calor, humitat, suor...) que les noies.
- D'altra banda, les noies tenen una actitud més positiva cap al professor que els nois. Les noies perceben el professor d'una manera més positiva (més útil, més amable...) que els nois.
- El fet de ser avaluats o classificats provoca un augment de l'interès dels alumnes. Ara bé, si l'avaluació es presenta com una amenaça pot produir l'efecte contrari.
- Les actituds favorables vers l'educació física van disminuint a mesura que avança l'edat, i sobretot, abans de passar a l'etapa d'educació secundària.

Considerem que l'estudi presentat per Shropshire i col. és molt interessant, però a l'article es descriuen poc els resultats de la investigació i, en canvi, la interpretació i discussió dels resultats és molt àmplia. La dificultat de l'anàlisi

del tema s'incrementa, ja que en la discussió es confonen resultats del propi estudi amb el contrast de resultats d'altres estudis.

➤ **DELFOSE, C.; LEDENT, M.; PIÉRONT, M. i ALTRES**

Els autors realitzen dos estudis centrats en les actituds dels nens i nenes de 6 a 12 vers l'educació física. El primer dels estudis s'aplica a la comunicat francòfona de Bèlgica i el segon és un estudi comparatiu entre diferents països.

1) *Attitudes d'enfants de 6 à 12 ans à l'égard de l'éducation physique scolaire et de ses objectifs (1990)*

Els autors han elaborat un primer estudi a la comunitat francòfona de Bèlgica, per analitzar les actituds de nens de 6 a 12 anys cap a l'educació física escolar i els seus objectius. La investigació s'inicià l'any 1990, finalitzà el 1994 i es publicà l'any 1995. Es tractava d'una experiència realitzada en un context de reforma de l'ensenyament que implicava 14 escoles experimentals en les quals s'incorporaven progressivament els cursos d'educació infantil, primer cicle de primària, segon i tercer. El professorat especialista d'educació física havia de treballar en estreta relació amb el mestre i havia de desenvolupar uns continguts determinats. El programa, entre altres aspectes, prioritzava objectius de passar-s'ho bé (gaudir de l'activitat física) per davant d'objectius de l'aprenentatge.

Una part important de l'avaluació d'aquest projecte era l'anàlisi de les actituds de l'alumnat, mitjançant l'aplicació d'una escala d'actituds. La informació es concretava a analitzar l'actitud de l'alumnat vers les classes d'educació física, percepció dels nens dels objectius d'aquesta matèria i les seves preferències en relació amb les activitats físiques.

Els resultats es contrastaven amb escoles en les quals no s'havia portat a terme l'experiència i que servien de grup control. Podem destacar com a resultats més importants de cara a la nostra investigació els següents:

- En el conjunt de nens i nenes (grup experimental i control), les actituds vers l'educació física presenten un clar paral·lelisme amb les actituds que tenen vers l'escola en general. Tot i així, les actituds són més favorables a les escoles experimentals en què s'ha aplicat un projecte renovat (un 85% d'actituds globalment favorables).
- Es poden considerar els alumnes de 2n de primària com els alumnes que emeten les actituds més favorables cap a la vida escolar i cap a les activitats físiques escolars, sense que apareguin diferències entre el grup experimental i el grup control. Els autors interpreten aquest resultat de la manera següent:

"Es pot pensar que els nens no tenen la necessitat d'experimentar un programa reforçat cap a aquesta disciplina ja que d'entrada ja estan molt interessats per la matèria. Els nens de primària i sobretot els de primer cicle són molt favorables a totes les formes de moviment. Les seves necessitats de despesa energètica són molt grans i probablement no seran igualades en etapes posteriors." (1995:39)

- A mesura que avancen els nivells educatius, les actituds favorables cap a l'educació física disminueixen lleugerament però continuen sent altes.
- Les nenes presenten una actitud globalment més favorable que els nens en relació amb la matèria. Les nenes estan més interessades pels aprenentatges i són més sensibles a la qualitat de les relacions amb els seus mestres. Malgrat que les nenes siguin sovint considerades com a menys implicades en les activitats físiques extraescolars que els nens, les classes d'educació física permeten estimular la seva atracció cap al moviment.

"Aquesta constatació hauria de cridar l'atenció sobre les diferències entre activitats esportives i les classes d'educació física escolars. Efectivament, les comparacions relacionades amb les activitats espontànies presenten que els nens són "més esportius", "més..." que les nenes. Això pot ser degut a l'aspecte escolar, que exerceix una influència sobre les nenes, i fa que aquestes siguin més sensibles que els nens." (1995:40)

- D'altra banda en l'estudi també es remarca que els nens tenen un interès més fort pels jocs d'equip que les nenes, i que els nens aprecien més aquests tipus d'activitats i també hi participen més sovint. En l'estudi es destaca que els nens manifesten una clara preferència pels jocs de manipulació de pilota, en relació amb les nenes.

"Als nens proporcionalment els atrauen més els esports col·lectius (hoquei i activitats amb pilota) i les activitats més intenses (córrer)." (1995:47)

2) Les attitudes de jeunes européens à l'égard de l'école et du cours d'éducation physique

Un segon estudi (1977) reflecteix les actituds dels joves europeus vers l'escola i vers les classes d'educació física. Es tracta d'un estudi comparatiu en el qual participaven cinc països (Bèlgica, Finlàndia, Alemanya, Gran Bretanya i Portugal) on s'aplicava una escala d'actituds a joves de 12 a 15 anys.

Els resultats que volem destacar de l'estudi es concreten així:

- Hi ha diferències notables de l'actitud dels joves vers l'escola entre els diferents països. Particularment, a Finlàndia i Alemanya les proporcions d'indiferència dels joves cap a l'escola és preocupant.
- Les actituds vers l'educació física són semblants a les actituds en relació amb l'escola en general. Si es fa la comparació amb els resultats sobre l'actitud cap a l'escola, es constata que l'educació física escolar està molt més ben considerada que la resta de matèries escolars. En general, més de 7 alumnes sobre 10 aprecien l'educació física. Els autors interpreten aquest resultat indicant el següent:

"L'educació física és una disciplina pràctica en oposició a altres ensenyaments més acadèmics, anomenats teòrics. Ofereix més llibertat a l'alumne [...] s'acompanya en general d'un aspecte lúdic [...] les relacions socials que introdueix mitjançant els jocs d'oposició i cooperació dels esports col·lectius i de cooperació posseeixen una riquesa indubtable." (Delfosse i altres 1997:103)

- En general, es constata una degradació de les actituds favorables vers l'escola a mesura que avança l'edat.

Si bé l'estudi de 1995 se centrava molt en l'educació física, a l'estudi del 1997, malgrat que fa una referència molt concreta a l'assignatura, es dedica una major atenció a les actituds cap a l'escola en general, mentre que les actituds en relació amb l'educació física resten en segon terme.

➤ PONCE, A.

Anàlisi de l'educació física escolar des de la perspectiva d'una educació per al temps de lleure

Aquesta investigació aborda el temps de lleure i la implicació en el currículum escolar, especialment a l'àrea d'educació física. L'estudi analitza l'educació física i el temps de lleure com a valors educatius a partir del plantejament de la Reforma Educativa.

Les categories analitzades a la investigació són:

- Foment de l'esperit social
- Cultiu de la creativitat
- Despertar afeccions i gustos
- Creació d'hàbits com a font de plaer
- Desenvolupament de l'esperit crític
- Gaudi, diversió i satisfacció
- Temps de lleure com a qualitat de vida

- Transmissió i valoració de la cultura popular

Aquestes categories han estat analitzades a totes les àrees curriculars i, especialment, a l'àrea d'educació física.

2.2. Estudis/investigacions centrats en l'educació secundària (13-18 anys)

➤ MORENO, J.A.; RODRÍGUEZ, P.L. i GUTIÉRREZ, M. (1997)

Intereses y actitudes hacia la Educación Física. Pendent de publicació. Treball premiat al concurs d'articles del COPLEF de Catalunya.

En una línia semblant als estudis anteriors i a conseqüència de la participació en aquest treball del Dr. Gutiérrez, es presenta un estudi sobre les actituds i interessos cap a l'educació física. L'estudi es fonamenta en un qüestionari d'actituds cap a l'educació física (CAEF, "cuestionario de actitudes hacia la Educación Física") dirigit a alumnes **d'ensenyament secundari obligatori**. L'alumnat havia de mostrar el seu grau d'acord o desacord en relació amb les preguntes formulades al qüestionari.

Els principals resultats es presenten diferenciant entre els resultats factorials i els resultats de l'anàlisi diferencial de components sobre les dades demogràfiques.

Resultats factorials: obtenció de set factors que configuren les actituds cap a l'educació física i l'esport:

Nom del factor	Percentatge de la variància explicada
I. Valoració de l'assignatura i del professor d'EF	19,9%
II. Dificultat de la matèria	15,5%
III. Utilitat de la matèria	17,6%
IV. Empatia amb el professor i l'assignatura	14,3%
V. Concordança amb l'organització de l'assignatura	10,8%
VI. Preferència per l'educació física i l'esport	12,6%
VII. LEF com a esport	9,2%

TAULA NÚM. 15. RESULTATS DE L'ANÀLISI FACTORIAL DE L'APLICACIÓ DEL CAEF. MORENO I ALTRES (1997)

Algunes conclusions aportades pels autors:

- L'assignatura i el professor d'Educació Física són més valorats per l'alumnat d'EGB que pel de BUP, com ja s'havia comprovat en els estudis de Mowatt i col. (1988).
- Quant al gènere del professorat, l'alumnat que té un educador masculí valora més l'assignatura i el professor; considera que l'educació física els serà més útil, té més empatia amb el professor i amb l'assignatura i prefereix l'educació física i l'esport que aquells estudiants que tenen professores. A més, els estudiants que tenen professores troben l'assignatura més difícil que altres assignatures.
- A un major nombre de sessions setmanals d'EF, l'alumnat valora més l'assignatura i el professor, creu en la utilitat de l'assignatura per a un futur i prefereix les activitats físiques per davant d'altres activitats, en comparació amb altres subjectes que reben menys sessions per setmana. Aquests resultats coincideixen amb els de Harris (1970) i Mowat (1988) en què s'estableix que les actituds cap a l'educació física són més positives a mesura que aquesta es practica amb més freqüència.
- Els fills els pares dels quals practiquen esport valoren més l'assignatura i el professorat i troben l'assignatura d'EF més difícil que les altres.

Els autors de l'estudi afirmen que la modificació de les actituds recau principalment en els professionals d'educació física, però no fan propostes concretes sobre com planificar i portar a terme un treball en aquest àmbit.

➤ **AYORA PÉREZ, DANIEL (1997)**

Factores psicológicos, sociales, estructurales y de rendimiento de la educación físico-deportiva en adolescentes. Micropublicació. Universitat de València.

Tesi doctoral en què s'investiguen aspectes relacionats amb la percepció que els alumnes adolescents tenen de l'assignatura d'educació física, analitzant variables (psicològiques, socials, estructurals i de rendiment) a través d'una anàlisi factorial i l'adaptació i aplicació de 6 escales d'actitud. S'intenta conèixer quina és la incidència d'aquests factors sobre l'actitud i la motivació dels adolescents cap a l'activitat física.

Alguns del resultats que volem destacar són aquests:

- Els alumnes amb un elevat autoconcepte i autoeficàcia física obtenen un rendiment motor i acadèmic més alt.

- Els alumnes que perceben un clima escolar esportiu alt (promoció esportiva) mostren una motivació més gran cap a l'assignatura d'Educació Física.
- Els alumnes que perceben com a positiu *l'estil organitzatiu* del professor d'Educació Física, obtenen millors rendiments motor i acadèmic en l'assignatura d'Educació Física.
- El rendiment motor i acadèmic del alumnes augmenta progressivament a mesura que van passant el curs.
- Els nois obtenen un millor rendiment motor i acadèmic que les noies.

Analitzant l'estudi realitzat i les dades aportades, creiem que alguns del resultats d'aquesta investigació poden tenir una interpretació dubtosa, ja que algunes de les proves aplicades considerem que no són vàlides per a determinades conclusions. Concretament les conclusions referides al rendiment motor en general i a la comparació en funció del gènere de l'alumnat, no les considerem correctes ja que el test de rendiment motor que s'aplicava als adolescents constava d'unes proves en què, a priori, els nois havien de tenir més puntuació que les noies. També les afirmacions referides al rendiment acadèmic en educació física poden suscitar certs dubtes, ja que dependrà del paràmetres que mesuri aquest rendiment. En les consideracions finals de la investigació Ayora ja manifesta aquesta limitació respecte de la tesi presentada, argumentant que s'hauria d'ampliar el nombre de proves per mesurar el rendiment motor i acadèmic, ja que segons ell estan basades en els factors d'execució i no en els mecanismes de percepció i/o presa de decisions.

D'altra banda, són interessants els resultats que presenta l'estudi relacionats amb el clima familiar i el clima escolar esportiu.

➤ **ROURE, M.; GAIRIN, J. i ALTRES (1996)**

La situación de la enseñanza de la educación física en las enseñanzas medias. Centro de Investigación y Documentación Educativa (CIDE). Convocatòria d'ajudes de 1994.

Estudi que fa una anàlisi de la situació de l'ensenyament de l'educació física a l'etapa d'educació secundària. A partir d'una visió general de la situació de l'EF i dels seus aspectes més rellevants, una part de l'estudi es concreta en l'anàlisi de la formació d'actituds i valors dels alumnes a través d'aquesta matèria educativa. La investigació parteix d'un treball de camp que recull la visió del professorat de la matèria, a partir d'un qüestionari molt complet i extens, d'entrevistes a professors d'educació física i de la realització d'informes sobre la matèria.

Roure i altres. dediquen una part important d'aquest estudi a analitzar la situació dels continguts actitudinals en la Reforma Educativa. Malgrat que la investigació se centra exclusivament en l'àmbit de l'educació secundària, algunes de les conclusions que s'aporten en relació amb els continguts actitudinals són les següents:

- L'equiparació de continguts conceptuals, procedimentals i actitudinals sembla ben acceptada pel professorat. La programació dels continguts valoratius i actitudinals és possible i necessària, si bé s'apunten problemes infraestructurals (coordinació del professorat del centre, ràtio alumnes/classe, etc.) i operatius (falta de temps per planificar, i dificultats d'avaluació).
- La formació específica respecte a l'ensenyament de continguts actitudinals es considera acceptable, encara que el professorat de més de 35 anys i amb més de 5 anys d'experiència és el que s'autoqualifica com a més format en aquest sentit.
- L'assignatura d'Educació Física es considera especialment adequada per a l'ensenyament de continguts actitudinals tant des de la dinàmica de les classes com des de la consideració del potencial que les mateixes activitats físiques tenen per fomentar valors com ara la cooperació, l'autoconeixement, la superació o la desinhibició.
- Superant diferències entre els enquestats a Catalunya i l'anomenat territori MEC, es dona importància a l'adquisició d'actituds i hàbits personals cap al propi cos i cap a l'entorn, i les categories relacionades amb activitats físiques i esportives i de cura del material i les instal·lacions reben una valoració inferior a les anteriors.
- Hi ha poca experiència del professorat en el tractament d'aquest tipus de continguts i poc desenvolupament quant a estratègies per al seu ensenyament.

En relació amb el tema tractat, els autors proposen la promoció de formació permanent del professorat ja que consideren que una part important del professorat no ha tingut una formació inicial adequada i assenyalen déficits respecte del tractament metodològic dels continguts actitudinals i de l'avaluació. També se suggereix potenciar la perspectiva socialitzant del currículum, afavorir i potenciar la cooperació, el treball en grup i el suport mutu, per davant de la competitivitat individual i l'ús de la força.

➤ **COMELLES, M. J. i MERCADER, I. (1992)**

Finalitats educatives de l'esport en l'educació secundària.

Aquest estudi aporta una anàlisi dels valors de l'esport com a element educatiu a partir de diferents punts de vista.

Aspectes físics:

Domini corporal dinàmic i estàtic.

Fortalesa física: resistència, desenvolupament físic i potència.

Salut: control de pes, eliminació de productes tòxics o energies sobrants, cansament.

Aspectes psíquics:

La psicomotricitat: esquema corporal i domini corporal.

Valors i actituds: autocontrol, voluntat, disciplina, superació.

Relació: participació, sociabilitat, socioempatia.

La investigació se centra en una mostra d'alumnes des de sisè d'EGB fins a COU però està formada bàsicament per alumnat de secundària. D'altra banda, es van utilitzar tres instruments per a la realització de l'estudi: 1. Sociograma, 2. Dades d'identificació personal i 3. Qüestionari d'opinió sobre l'esport.

Les conclusions més significatives en relació amb el nostre estudi són les següents:

- Contrasta, tenint present la diferència entre el que es diu i el que es fa, l'opinió positiva que mereix per a tota la població la pràctica de l'esport. Podria ser aprofitada com una manifestació d'una actitud positiva que cal canalitzar cap a una intervenció educativa mitjançant la pràctica esportiva.
- Cal analitzar profundament la possible incidència de l'esport en el procés de sociabilitat dels nostres joves, amb la finalitat d'evitar efectes contraris als desitjables (rivalitat, agressivitat) buscant el guany d'aquells aspectes positius que beneficien l'educació en general (cooperació, companyonia, eixamplament del cercle d'amistats, etc.).
- Cal ressaltar l'opinió positiva de tota la població sobre els beneficis que comporta l'esport en els aspectes psíquics de la persona: voluntat, esforç, autocontrol, i tenir present que hi ha una certa valoració negativa de la societat respecte de la possessió d'aquests valors per una part important de la joventut actual i caldria aprofitar l'esport com a mitjà per potenciar-los.

Si bé l'estudi aporta una informació interessant sobre els valors de l'esport en l'educació secundària, des del nostre punt de vista presenta una certa confusió conceptual en definir els valors, ja que la millora d'unes capacitats físiques (resistència, fortalesa...) no les podem considerar com a valors tal com els hem definit al nostre treball. D'altra banda, hi diferenciariem entre els aspectes

psíquics i els socials, mentre que les autores els inclouen tots en un mateix apartat.

➤ **ASTRAIN GOÑI, C. (1998)**

Deporte escolar y actividad educativa. Divergencias encubiertas.
Jornades sobre l'esport en edat escolar. Pamplona.

Aquesta és una investigació realitzada en l'àmbit de l'assignatura d'Educació Física de l'etapa d'educació secundària en la qual es dissenya i s'aplica una unitat didàctica amb el propòsit de reflexionar sobre els valors de la pràctica esportiva espontània. La investigació es fonamentava en l'observació dels aspectes següents: manifestacions gestuals en general, el llenguatge, l'anàlisi de l'efecte dels resultats sobre el comportament de l'alumnat i les repercussions després del partit. L'observació, complementada amb diaris de professorat i opinions de l'alumnat realitzades en els quaderns de camp, aporta com a resultats més significatius els que indiquem a continuació:

- **Respecte al llenguatge.** Predomini d'oracions curtes, imperatives, exclamatives (para, tira, xuta...), gran quantitat de paraulotes i expressions insultants, sexistes, agressives, violentes i vulgars.
- **Comportaments i funcions habituals de nois i noies.** Es destaca que en funció del tipus d'esport i l'edat, el comportament habitual i la predisposició a l'acció esportiva de nois i noies és molt diferent. Els nois tenen un major domini de les habilitats necessàries i es mostren més propensos a jugar, més actius, violents i inquietos en relació amb els resultats. Al contrari, l'expressió, el to i l'actitud de les noies reflecteix avorriment, por de la pilota, dispersió i passivitat.
- **Discriminació sexual.** Insatisfacció dels *subjectes fràgils*; participació mínima en els esdeveniments esportius i, quan això passa, es ridiculitza, es genera sovint l'atenció i comentaris valoratius, burletes i agressius. Els moments de diàleg i debat són apropiats per tal que els alumnes menys hàbils manifestin el seu malestar, avorriment, inactivitat, etc.
- **Discriminació pel grau d'habilitat.** Quan hi ha situacions d'inseguretat motriu, sembla inevitable que la gent se'n rigui, esbronqui o, fins i tot, insulti a qui no fa les coses segons el que s'estableix. Com a conseqüència, l'alumnat afectat tendeix a autodiscriminar-se i a no participar en l'activitat.
- **Competició, enfrontaments, agressivitat i diversió.** Segons l'autor de l'estudi, un dels efectes de la pràctica esportiva és naturalitzar la competició. Quan l'únic veritablement important és la victòria, la dinàmica interna de l'activitat exigeix la contribució dels millors i, si cal, es recorre a tot tipus de trampes habituals: faltes, empentes, agressions, insults, rebuig a les decisions de l'àrbitre i discussions en el propi equip. Tot això va

quedar palès a les observacions realitzades. Per tant, sembla ser que en aquest context no s'afavoreix la virtut esportiva de la companyonia i l'esperit d'equip: més aviat al contrari.

Segons els resultats obtinguts, la UD presentada va complir perfectament amb la seva funció: en general, un cert terratrèmol d'estructures mentals, trastocar les estructures mentals imperants i justificar la necessitat de plantejar una EF democràtica que oferís a totes les persones oportunitats suficients i variades per explorar millor les seves possibilitats i límits corporals i motrius.

➤ **ANTOLIN, L. (1998)**

El desenvolupament moral i el sistema de valors dels adolescents en la competició esportiva. Universitat de València.

Es tracta d'una investigació qualitativa on s'analitza la influència de la pràctica esportiva en el desenvolupament del raonament moral i els valors dels adolescents, amb la intenció de contribuir a aclarir el tòpic, formulat amb freqüència, que la pràctica esportiva en aquestes edats constitueix un àmbit excel·lent per al desenvolupament del caràcter.

Objectius de la investigació.

- a) Analitzar les diferències de valors entre adolescents esportistes i no esportistes.
- b) Analitzar la diferència de raonament moral en el context esportiu, entre adolescents esportistes i no esportistes.
- c) Analitzar la diferència de nivell de raonament moral entre adolescents esportistes i no esportistes.

La població de l'estudi es constituïa per 484 estudiants entre 15 i 17 anys, 214 dels quals eren esportistes i 27 no practicaven cap esport. Com a instruments se'ls administrà el qüestionari de valors de Schwartz (1978,1990), una escala de valors en l'esport confeccionada per Webb (1969), un qüestionari de problemes sociomoral desenvolupat per Rest (1979) i, finalment, un qüestionari de dilemes morals en l'esport dissenyat per Hahm (1990).

Algunes de les conclusions més significatives són aquestes:

En relació amb els valors, tan sols s'observen diferències significatives en el factor Assoliment (ambició, capac, influent, intel·ligent i triomfador). Els esportistes valoren més alt aquest factor que els no esportistes.

En el raonament moral que es dona en l'àmbit esportiu, s'observa que els esportistes són més proclius a justificar les accions en contra de l'honestedat que els no esportistes. Amb aquest resultat es troba una de les idees que han estat més investigades: la sospita que els esportistes donen menys importància als valors propis de l'esport que les persones que se situen des de fora de pràctica. Dubois (1986) afirma en una de les seves investigacions que en la participació dels joves, el fet de vèncer és molt important, sovint més que el respecte a les normes.

➤ GRUP D'ESTUDIS DE PSICOLOGIA DE L'ESPORT DE LA UAB

El grup d'estudis de psicologia de l'esport de la UAB va iniciar la seva tasca l'any 1990 a partir d'una sèrie d'investigacions sobre valors, actituds i conductes relacionades amb el *fair play* en joves futbolistes. Els treballs de Cruz i col., més destacats en l'àmbit de valors, se centren a analitzar els valors més significatius en jugadors de futbol i el treball sobre el *fair play* en aquests esportistes. Sembla ser que en aquests darrers anys s'han incorporat estudis sobre actituds i valors en l'educació física a secundària. En aquesta línia de treballs destaquem les investigacions següents:

1) *Identificación de valores relevantes en jugadores jóvenes de fútbol (1991).*

La mostra de l'estudi se centra en 40 futbolistes masculins de categories infantil i cadet, en edats compreses entre 12 i 16 anys. La investigació té com a objectiu adaptar i aplicar una entrevista semiestructurada, a partir de l'enunciat de tres dilemes (Lee, 1990).

Com a resultat de la investigació, s'elabora una llista dels valors (taula 16) que apareixen en les justificacions conductuals dels jugadors de futbol. En els resultats generals destaca com a valor més freqüent el de la victòria (93%), seguit per mostrar habilitats (88%), utilitat (80%) i justícia (80%).

D'altra banda, el valors menys predominants són la imatge social (25%), la conformitat (15%) i la diversió (15%).

Una de les conclusions finals que s'esmenta en el treball és que la simple participació en experiències esportives no és un mitjà de perfeccionament personal i social. Els autors proposen el següent:

"Per tal que les competicions esportives siguin un element educatiu per als nens, el punt clau es troba en la manera en què els entrenadors i organitzadors estructurin aquestes experiències esportives, en la forma en què participen els pares i altres espectadors, i en els models que ofereix l'esport professional." (1991:98)

Llista de valors proposats

1. **Mostrar habilitats.** Ser capaç de realitzar correctament les destreses o habilitats requerides en les situacions de joc tant tècniques com tàctiques.
2. **Guanyar-victòria.** Obtenir avantatges o superioritat en el resultat d'un partit, utilitzant per a això qualsevol recurs, lícit o il·lícit.
3. **Utilitat (80%).** Obtenir beneficis per a l'equip mitjançant accions antireglamentàries.
4. **Diversió en el joc.** Gaudir del joc independentment del resultat, experimentant sentiments de satisfacció.
5. **Cohesió de grup.** Mantenir la *tàctica* i l'*estil* de joc recomanats per l'entrenador.
6. **Manteniment de contracte.** Jugar segons l'esperit del joc, acceptant el que hi succeeixi.
7. **Esportivitat.** Mostrar comportaments positius cap als components, acceptant les derrotes.
8. **Preocupació pels altres.** Mostrar interès pels altres membres de l'equip contrari.
9. **Obediència.** Complir els mandats de l'entrenador i/o l'àrbitre.
10. **Imatge social.** Realitzar accions encaminades a guanyar l'aprovació dels membres de l'equip, el públic i els tècnics.
11. **Conformitat.** Acomodar-se a les expectatives dels altres membres de l'equip durant el partit.
12. **Equitat-justícia.** Buscar la igualtat i el que és just a partir de la reciprocitat de les accions realitzades pels altres.
13. **Responsabilitat social.** Sentiments de satisfacció per a qualsevol acció que denoti quelcom ben realitzat.

TAULA NÚM. 16

RELACIÓ DE VALORS EN ESPORTISTES JOVES. CRUZ I COL. 1991.

2) *Evaluación del fair play en futbolistas jóvenes*

Estudi basat en la construcció d'una escala d'actituds que permet identificar les actituds predominants respecte del **fair play**, en la pràctica esportiva d'un grup de joves jugadors de futbol (infantils, cadets i juvenils). El qüestionari aplicat presentava un total de 35 enunciats als quals els joves han de puntuar entre cinc possibilitats en funció del grau d'acord o desacord amb els ítems.

Destaquem com una de les principals conclusions derivades en l'estudi que "una actitud més o menys favorable cap al fair play depèn en gran mesura de l'orientació dels entrenadors i organitzadors de les competicions" tal com ja s'havia constatat en altres estudis (1995:19).

En les propostes de l'estudi se suggereixen estratègies d'intervenció encaminades a: a) ensenyar als pares i entrenadors a relativitzar la importància dels resultats; b) exigir el màxim esforç dels jugadors, independentment dels resultats i insistir en la millora de les destreses; c) millorar els models de comportaments que exhibeixen entrenadors, pares, arbitres i organitzadors de competicions infantils i juvenils i d) modificar el reglament per aconseguir que els que facin infraccions no en resultin beneficiats.

També s'han realitzat estudis sobre el fair play en futbolistes professionals a partir de plantilles d'observació, que no exposen ja afecten directament a l'esport professional, encara que, de manera indirecta, també incideixen en l'educació d'actituds i valors en nens i joves, a través dels diferents mitjans de comunicació.

3) Actituds i valors respecte de l'esport en alumnes d'ensenyament secundari obligatori (ESO)

En aquesta investigació s'exposen els resultats de l'avaluació d'actituds i valors relacionats amb l'esport en una mostra pilot (220 subjectes) d'alumnes d'ESO de Catalunya. Pel que fa als valors, es descriu l'estructura dels valors segons Schwartz (1992) i, pel que fa a les actituds, s'avaluen actituds respecte a la victòria, la utilització de les trampes durant el joc i la utilització de recursos permesos pel reglament tot i que èticament són criticables, així com la importància que tenen les persones significatives per als joves esportistes en l'adquisició dels esmentats valors i actituds.

Els instruments utilitzats en l'estudi es concreten en: qüestionari de valors, qüestionari d'actituds i qüestionari de la influència dels altres (Lee, 1996).

Els tres valors més destacats dels resultats obtinguts són l'autorealització (mitjana de 4,06), assoliment (mitjana de 4,01), i la diversió (mitjana de 3,94). El valor de guanyar (mitjana d'1,51) se situava en el 18è lloc.

En relació amb les actituds, el qüestionari s'ha agrupat en funció de tres variables anomenades: trampa, guanyar és el que importa o guanyar amb mesura. Els resultats globals indiquen que els joves entrevistats mostren una actitud més favorable cap als ítems relacionats amb guanyar amb mesura.

Respecte a la influència d'altres factors significatius, reflectim els resultats a la taula núm. 17.

Un aspecte que es destaca de l'estudi és que l'entrenador/a és qui més influeix en els nois i nois a l'hora de practicar un esport, molt per davant del professor d'Educació Física.

Rang	Influència dels altres	Mitjana
1	Entrenador/a	2,92
2	Club	2,51
3	Ídol	2,28
4	Amics/gues	2,13
5	Pare	2,05
6	Professor/a	1,91

7	Mare	1,75
8	Escola	1,55
9	Germà/ana	1,51

TAULA NÚM. 17. INFLUÈNCIA D'ALTRES FACTORS SIGNIFICATIUS EN LES ACTITUDS
I VALORS CAP AL'ESPORT

2.3. Investigacions realitzades en la societat en general

➤ GUTIÉRREZ SANMARTIN, MELCHOR (1992, 1994 i 1995)

Segons els nostres criteris i la informació que hem pogut tenir a l'abast, una de les principals aportacions en l'àmbit dels valors socials i l'activitat física i l'esport, la constitueix l'obra de **Gutiérrez Sanmartin**.

Al llibre *Valores sociales i deporte* (1995), Gutiérrez ens presenta una investigació empírica sobre els valors de l'educació física i l'esport que realitzà sobre una mostra de població entre 13 i 45 anys d'edat, estudiants de BUP, Magisteri i professors d'Educació Física. El treball es fonamentava en l'elaboració i aplicació d'un qüestionari en el qual es recollia el grau d'acord o desacord amb diferents apartats corresponents als objectius de l'educació física, els objectius de l'esport, les manifestacions en l'educació física i manifestacions en l'esport.

Els resultats del qüestionari d'objectius de l'educació física, a partir de l'anàlisi factorial de components se sintetitzen a la taula següent:

Nom del factor	Percentatge de variància
I. Sociabilitat	12,12%
II. Èxit personal i de grup	10,11%
III. Creativitat i cooperació	8,32 %
IV. Companyonia i diversió	6,14%
V. Superioritat i autoimatge	5,89%

TAULA NÚM. 18. RESULTATS DE L'ANÀLISI FACTORIAL SOBRE ELS OBJECTIUS DE
L'EDUCACIÓ FÍSICA. GUTIÉRREZ, 1995:142-145

Gutiérrez (1995:226), a partir dels resultats dels seus propis estudis i dels realitzats per altres autors, fa una recopilació dels principals valors que es

desenvolupen a través de l'educació física i l'esport, en funció de dos grans apartats:

- **Valors socials:** participació de tots, respecte als altres, cooperació, relació social, amistat, pertinença a un grup, competitivitat, treball en equip, expressió de sentiments, responsabilitat social, companyonia, justícia, preocupació pels altres, cohesió de grup.
- **Valors personals:** habilitat (forma física i mental), creativitat, diversió, repte personal, autodisciplina, autoconeixement, manteniment i millora de la salut, assoliment de fites (èxit-triòmf), recompenses, aventura i risc, esportivitat i joc net (honestedat), esperit de sacrifici, perseverança, autodomini, reconeixement i respecte (imatge social), participació lúdica, humilitat, obediència, autorealització, autoexpressió, imparcialitat.

Un aspecte interessant de la proposta de Gutiérrez és que remarca que l'esport pot aportar valors positius –com els que hem exposat– però també en pot portar de negatius (joc brut, agressions, insults i ofenses personals...).

També cal destacar els treballs d'investigació realitzats en col·laboració amb Montalban (1992, 1993, i 1994) sobre la transmissió de valors socials a través de l'anàlisi de programes esportius de dibuixos animats. En aquest estudi es destaca el gran nombre de conductes agressives que transmeten aquestes sèries televisives, en detriment de conductes de caràcter prosocial.

Ambdues investigacions estan totalment fonamentades a partir d'una reflexió teòrica molt extensa i completa. Gutiérrez (1995:106) aporta un recull d'estudis orientats a determinar els principals valors relacionats amb l'activitat física i l'esport, de la manera següent:

- a) A partir de grups científics en els quals diferents experts relacionats amb el món esportiu, mitjançant grups de discussió, han intentat aclarir els valors més rellevants sobre diferents tòpics del món esportiu, com els de Frost i Sims (1974).
- b) A partir d'entrevistes i/o qüestionaris adreçats directament o indirectament als participants de diferents esports, i analitzat els resultats a través d'una anàlisi de contingut, com ens mostren els treballs de Lee (1990 i 1993) i Cruz i col. (1991).
- c) Mitjançant l'elaboració de qüestionaris i escales elaborades pels mateixos autors fent una anàlisi factorial dels resultats, com són els treballs de Simmons i Dickinson (1986).
- d) Partint d'un model conceptual de valors i realitzant una anàlisi de contingut de les diferents manifestacions relacionades amb el món de l'esport (Gutiérrez i Montalban, 1992, 1994).

Aquests estudis constituïran un punt de partida per ampliar i completar nous estudis i investigacions sobre aquest tema.

Sens dubte, l'obra de Gutiérrez constitueix un referent de gran interès per a qualsevol persona interessada en el tema, i des del nostre punt de vista, l'esmentat autor és un dels principals investigadors actuals en l'àmbit de l'Estat espanyol en l'educació de valors socials de l'activitat física i l'esport.

➤ **GARCIA FERRANDO, M. (1980,1985,1990 i 1995)**

Garcia Ferrando recull a través de la seva obra (consulteu la bibliografia) una valuosa informació sobre les actituds socials de la població espanyola davant l'esport. Les primeres enquestes realitzades en aquest àmbit i aplicades a la població espanyola daten del 1968 i 1974 (Institut Nacional d'Estadística). Posteriorment aquest autor va dirigir un conjunt d'enquestes en els anys 1980, 1985, 1990 i 1995, fet que ens permet observar l'evolució de les actituds d'aquesta població davant l'activitat física i l'esport amb dades comparables.

El darrer estudi presentat per Garcia Ferrando es va fer a les 17 comunitats autònomes d'Espanya, i a una població adulta d'edats compreses entre els 16-65 anys. L'autor parteix d'un qüestionari de 67 preguntes, administrat a un total de 4.271 persones.

La darrera obra de Garcia Ferrando (1995) té el subtítol *Estudi sociològic sobre comportaments, actituds i valors* i constitueix una interessant aportació sobre els hàbits esportius dels espanyols respecte de la seva pràctica esportiva, les seves preferències quant a la modalitat practicada, el nombre d'hores per setmana dedicades a l'esport, la importància i el valor que li atorga a l'esport, els principals problemes per a la pràctica esportiva, etc. Ara bé, el nostre estudi té un interès relatiu atès que no hi consta cap dada sobre la població de primària i, d'altra banda, se centra exclusivament en l'esport i no en l'educació física. Considerem que aquest estudi ajuda a situar l'esport dins la nostra societat i, a partir de les dades que ens aporta, permetrà analitzar possibles repercussions per als nens i nenes d'educació primària.

2.4. Altres investigacions d'interès

En aquest apartat ens volem referir a estudis realitzats sobre algun aspecte concret relacionats amb les actituds i valors de l'educació física i l'esport. En general, es tracta d'investigacions relacionades amb els aspectes següents:

La violència, la competició, la motivació, la cooperació, les diferències de gènere, les actituds cap a la salut, la marginació social, etc.

Hem seleccionat una sèrie d'articles, recerques, propostes pràctiques i treballs, relacionades amb aquests temes els quals, sense ambició de constituir grans investigacions, poden aportar una valuosa informació per al nostre objecte d'estudi.

Volem destacar estudis que aborden el tema de les actituds, segons els diferents aspectes.

En relació amb les diferències de gènere:

El Grup d'Estudis Dona i Esport (GEDE) de l'INEFC, presentat oficialment el 1992, i dirigit per M. García (1999); també els treballs realitzats en el Seminari Permanent anomenat *Mujer y deporte*, de l'INEF de Madrid, encapçalats per B. Vázquez, i les nombroses aportacions de N. Puig, professora de sociologia de l'INEF de Barcelona. Finalment, la tesi doctoral de Fernández, E (1994) *Activitat física i gènere*.

En relació amb l'agressivitat i la violència en l'esport:

La primera obra i potser un referent clau sobre el tema és l'obra de Cagigal *Deporte i Agresión* (1996). També cal destacar els treballs aportats per Duran (1996) en els quals analitza el fenomen del vandalisme als camps de futbol, des d'un punt de vista sociològic, i els estudis més recents de Mosquera (1998, 1999). També cal indicar algunes propostes per combatre aquesta violència o agressivitat a Palacios (1991) i Liria i altres (1999).

En relació amb les actituds vers l'activitat física i la salut

Fonamentalment destaquem els estudis de Devis i Peiró (1992), Devis i Pérez (1999), Devis (1999), la tesi doctoral de Sánchez Bañuelos (1996), els quals són els que tenen més rellevància en aquests moments. També són de gran interès els estudis de De Andrés i Aznar (1996), Blasco (1994), etc

En relació amb la cooperació/competició

Són moltes les comunicacions, articles i ponències que tracten de manera directa o indirecta algun d'aquests dos aspectes, però creiem que encara són pocs els estudis i les investigacions que tracten el tema amb certa profunditat. Aquest és un dels motius pels quals suggerim possibles línies d'investigació sobre el tema.

D'altra banda, són abundants els llibres, propostes pràctiques, manuals i fitxers de jocs que aborden la cooperació, la no competició, etc., des d'un punt de vista purament pràctic (vegeu la bibliografia). Sobre aquest aspecte volem

remarcar que moltes ONG també estan oferint molta informació sobre això mitjançant webs a les quals qualsevol persona pot accedir.

Conscients de les limitacions que suposa tractar tots aquests aspectes, tan sols fem referència d'aquests estudis a l'apartat de bibliografia, ja que és materialment impossible aprofundir-hi a cada un.

Capítol IV. Plantejament, disseny i desenvolupament de la investigació

1. Plantejament i disseny de la investigació
2. Desenvolupament de la investigació

1. Plantejament i disseny de la investigació

1.1. El problema que s'ha d'investigar

Al capítol III del marc teòric d'aquesta investigació hem exposat els principals treballs i estudis realitzats sobre els continguts actitudinals en Educació Física, i hem pogut constatar que aquests constitueixen una temàtica molt poc investigada, sobretot en el context educatiu del nostre país.

D'altra banda, creiem que en els últims temps socialment apareix una creixent preocupació per la incorporació real d'aquests continguts a l'escola, des dels diferents agents socials, entre altres la família, administració educativa (a través dels seus dissenys curriculars), i el mateix professorat de la matèria.

D'aquest estat de la situació se'n desprèn que el treball que ens proposem dur a terme sigui, fonamentalment, d'exploració d'un terreny poc conegut, i que ens permeti esbrinar tot una sèrie d'interrogants que se'ns plantegen a l'hora d'abordar el tema: què en pensa, el professorat, sobre els continguts actitudinals? Com els treballa? Quins problemes té per desenvolupar-los? Com els integra en els alumnes, etc. Intentar aclarir tots aquests dubtes, oferir-ne elements de reflexió, i cercar propostes per incidir en una millora del seu treball és el principal objectiu d'aquesta investigació.

Partint de les consideracions realitzades, i una vegada feta la justificació general del tema d'estudi, creiem que cal concretar amb més precisió alguns aspectes que delimitaran l'objecte del nostre estudi:

a. L'estudi se centra a analitzar els **"continguts actitudinals d'Educació Física a l'educació primària"**. Això s'ha fet des de les perspectives següents:

- **La perspectiva del professorat:** Que opina el professorat d'aquests continguts?, com els treballa?, quins són els problemes se li plantegen? No volem investigar sobre les actituds del professorat, sinó respecte al plantejament dels continguts actitudinals amb l'alumnat, les seves actuacions de cara a fomentar uns determinats continguts actitudinals, les seves estratègies, etc. Malgrat que no ens centrem en el/la professor/a som conscients que l'actitud del professor també influirà en el desenvolupament de determinades actituds en els nens, i per això també dedicarem una part del treball que presentem, a fixar-nos en aquest aspecte.

 - **La perspectiva de l'alumnat:** quins són els principals continguts actitudinals que integra l'alumne?, es modifiquen les actituds i els valors dels alumnes a partir de les sessions d'**Educació Física**?, canvien les actituds dels 6 anys respecte als 12?, etc.
- b.** Malgrat que en la fonamentació teòrica hem exposat que en el treball dels continguts actitudinals incideixen factors de tipus familiar, social, mitjans de comunicació, etc. l'anàlisi sobre aquests factors es realitzarà sempre de manera indirecta, focalitzant al màxim el tema d'estudi en el context de centre, i fonamentalment en l'assignatura d'**Educació Física**.
- c.** La investigació es realitza en centres d'educació primària de Catalunya, implicant tant centres de titularitat pública, com de titularitat privada. Creiem que en el tractament d'aquest tipus de continguts hi poden haver diferències interessants entre els centres públics i privats, i això ens pot aportar dades enriquidores per al nostre objecte d'estudi.

Concretant-ho, l'objecte de l'estudi és el següent:

Conèixer l'opinió i la valoració del professorat d'Educació Física sobre els continguts actitudinals —actituds, valors i normes—, analitzar la tipologia i les característiques bàsiques d'aquests continguts en les classes d'Educació Física a primària, i conèixer el seu tractament didàctic des del punt de vista de la seva programació, metodologia i avaluació, així com detectar els principals problemes del seu procés d'ensenyament i aprenentatge.

1.2. Característiques generals de la investigació

Una vegada delimitat l'objecte de l'estudi, hem de concretar diferents aspectes relatius a l'enfocament més adequat en funció d'aquest. Per aquest motiu, en aquest apartat exposarem una sèrie de reflexions prèvies, que tindrem en compte en el moment de delimitar el disseny de la investigació.

En primer lloc, volem situar aquest tipus d'investigació com a **investigació educativa**. Aquest tipus d'investigació reuneix un conjunt de característiques singulars que la diferencien d'altres tipus d'investigacions com poden ser les relacionades amb ciències naturals, per diversos aspectes, entre els quals destacariem alguns que Latorre (1996,37:38) exposa de la manera següent:

- Complexitat dels fenòmens educatius

*“El caràcter qualitatiu i complexa de la realitat educativa planteja problemes difícils de resoldre. El seu estudi i coneixement resulta més difícil que el de la realitat física –la qual cosa sembla natural , per raó d'un major nivell de complexitat. Aspectes importants de la realitat educativa com les **creences**, els **valors** o els **significats** no son directament observables ni susceptibles d'experimentació sense que per això s'hagi de renunciar al seu estudi, com postulen els defensors del positivisme.”*

- Dificultat epistemològica

En àmbit educatiu no es disposa d'instruments precisos i, per tant, no es pot garantir l'exactitud i la precisió de les ciències naturals. Molts fenòmens no es poden repetir, hi interactuen gran quantitat de variables, i sempre s'han de contextualitzar.

- Caràcter pluriparadigmàtic

La investigació educativa no es guia per paradigmes tan unificats i integrats com els de les ciències naturals. És freqüent que en les investigacions hi intervingui més d'un paradigma.

- Caràcter multidisciplinari

Necessitat de plantejar la investigació a partir de diferents disciplines i mantenir-nos receptius a les aportacions que es fan des de les altres banques

de la ciència, i de superar l'encasellament de les barreres disciplinàries per tal de recollir millor les aportacions d'altres àrees de coneixement.

D'acord amb els principals trets exposats, posem considerar la nostra investigació de gran **complexitat**, ja que hi interactuen moltes variables, de dificultat **epistemològica**, atesa la dificultat de l'anàlisi de l'objecte d'estudi, de caràcter **pluriparadigmàtic** ja que ens guiarem per diversos paradigmes (com exposarem a continuació), i **multidisciplinari**, ja que hi intervé més d'una disciplina. Sobretot hi destaca l'àmbit de la didàctica, la psicologia, ètica i l'Educació Física, evidentment.

Tenint present, doncs, les particularitats i les problemàtiques que suposa la investigació educativa, en general, presentem a continuació els principals paradigmes que han orientat aquest tipus d'investigació, entre els quals situarem la nostra proposta.

1.2.1. Paradigmes de la investigació

Tradicionalment, s'ha plantejat una contraposició entre els paradigmes d'investigació quantitativus i qualitativus. Aquest ha estat un dels temes de major controvèrsia en el si de la comunitat científica i, consegüentment, doncs, el tindrem present en el moment de dissenyar la investigació.

El debat sobre aquest tema s'ha plantejat com una dicotomia entre: metodologia quantitativa i metodologia qualitativa, explicar o comprendre, coneixement nomotètic o coneixement ideogràfic, investigació positivista o investigació humanista.

Actualment s'intenta superar aquesta dicotomia i es vol identificar els tres grans paradigmes com a marcs generals de referència en la investigació educativa: Positivista, interpretatiu i sociocrític. Sense ambició de voler entrar en un aprofundiment de cada un dels models, i recollint la síntesis que Teixidó en fa de cada un (1995:458). A continuació n'exposem els principals trets definitoris.

El **paradigma positivista** aspira a descobrir les lleis per les quals es regeixen els fenòmens educatius i a elaborar teories científiques que guïïn l'acció educativa. De fet, porta implícit el perill de caure en el reduccionisme: és cert que permet tenir en compte criteris de rigor metodològic, però com a contrapartida, sacrifica dimensions inherents al fet educatiu com són la realitat humana i sociocultural. D'altra banda, tot i haver creat un corpus de coneixement teòric arran de les investigacions realitzades, es qüestiona la seva incidència i utilitat per millorar la pràctica educativa quotidiana i, consegüentment, la qualitat de l'ensenyament.

El **paradigma interpretatiu** s'interessa, sobretot, per l'estudi del significat de les accions humanes en un context social. Pretén incidir en el món personal dels individus (la manera com interpreten les situacions viscudes, els significats que els atorguen, les intencions...). Busquen l'objectivitat basant-se en la descripció i la comprensió d'allò que és idiosincràtic de cada persona; estudia, fonamentalment, les creences, les intencions, les motivacions i altres característiques del procés educatiu no observables directament ni susceptibles d'experimentació. Des d'aquesta òptica, constitueix una alternativa a la visió positivista.

Finalment, el **paradigma sociocrític** pretén que la investigació no sigui ni purament empírica ni només interpretativa. No n'hi ha prou a fer una anàlisi de la realitat educativa. Cal anar més enllà i donar resposta als problemes que genera. Així es qüestiona la neutralitat de la ciència i la de l'investigador, al qual s'atribueix una dimensió transformadora de les organitzacions i processos educatius. De fet, afegeix un component ideològic al paradigma anterior, amb la finalitat de transformar la realitat, a més de descriure-la i comprendre-la.

Una vegada exposades les principals característiques dels diferents paradigmes, ens cal situar la nostra investigació des d'una perspectiva **pluriparadigmàtica**. En el disseny de la investigació comprovarem que, d'una banda, existeix una vinculació directa de la investigadora amb la realitat, amb una pretensió d'arribar a comprendre-la en la seva dinàmica interna, etc., fet que situaria la recerca en la línia interpretativa. D'altra banda, la utilització d'una anàlisi estadística de les dades a partir d'un treball de camp ampli (característica de la perspectiva positivista) o bé el propòsit d'orientar els resultats obtinguts en l'estudi de cara a la presa de decisions sobre la formació inicial i permanent del professorat d'Educació Física (perspectiva sociocrítica), contribueix que es consideri una investigació que té com a referència els tres paradigmes.

1.2.2. Metodologia d'investigació

A cada un dels principals paradigmes de la investigació, hi correspon una metodologia específica d'investigació. Entre les múltiples definicions de la "metodologia d'investigació", destaquem la definició que ens suggereix Latorre (1996:86)

"En les ciències socials per metodologia s'entén la manera de realitzar una investigació, la manera d'enfocar els problemes i de buscar respostes, l'estudi sistemàtic i lògic dels principis que regeixen la investigació."

(Walker, 1985; Taylor y Bodgan, 1986)

Teixidó (1995:460), ens presenta de manera resumida els trets distintius i característics de les diferents metodologies.

La **metodologia empírica** (coneguda com a quantitativa, científica, etc.) pren els mètodes de les ciències físico —naturals, amb l'objectiu d'explicar, predir i controlar els fenòmens educatius. Concep la realitat educativa com a real, determinada i externa al subjecte, per la qual cosa pot ser objecte d'estudi científic. Hi predominen els processos hipoteticodeductius, tot cercant la generalització dels resultats a partir de mostres de població representatives. Els objectes d'investigació es redueixen a fenòmens observables que siguin susceptibles de mesura, anàlisi estadística i l experimental. Únicament formula recomanacions adreçades a la pràctica una vegada acabat el projecte d'investigació. Es tracta d'una metodologia basada en l'objectivitat, la qual queda garantida quan tots els procediments de la investigació són públics, repicables i independents de l' investigador. Les dades obtingudes són susceptibles de ser quantificades i, per tal d'analitzar-les, cal utilitzar procediments estadístics. Per a la seva obtenció es fan servir instruments durs com ara els qüestionaris, els esquemes d'observació o les proves estandarditzades.

En els darrers temps aquesta metodologia ha estat objecte de fortes crítiques en les quals es posa en dubte la seva aplicabilitat i utilitat en el camp educatiu, tenint en compte la complexitat de la realitat social i les exigències de rigor i control pròpies dels dissenys experimentals.

La **metodologia interpretativa** es presenta com a alternativa a l'anterior. En aquest cas, es concep el fet educatiu com una cosa creat pels mateixos subjectes, de manera que només pot ser estudiat tenint presents els punts de vista de les persones que s'hi troben implicades. En comptes d'un investigador extern per analitzar la realitat educativa és més apropiada una persona que conegui a fons la realitat que es pretén analitzar. La comprensió i la valoració de les interpretacions que el propi individu fa de la realitat educativa en la qual es troba immers han de venir del mateix subjecte, no de l'exterior. Des d'aquesta perspectiva s'estudien aspectes com la motivació, les intencions, percepcions, etc., difícilment observables i quantificables. En aquests casos l'investigador utilitza dissenys flexibles. La finalitat última de la investigació és comprendre com les persones perceben, creen i modifiquen la realitat educativa en la qual es troben immersos. Coneixent les persones en el seu context quotidià, entrevistant-les i analitzant els seus relats... s'obté un coneixement directe de la realitat educativa.

Les crítiques que es fan a aquesta concepció provenen de la seva subjectivitat; les observacions i informes poden ser esbiaixats i incomplets. Normalment es descuida la fiabilitat i es posa més atenció a la validesa. Les dades no són consistents perquè únicament fan referència a una situació irrepitable.

Finalment, hi ha una tercera metodologia orientada a la **política educativa**: tanmateix, en sentit estricte, no es tracta d'una metodologia independent ja que allò que la diferencia de les anteriors no són els mètodes d'investigació emprats

sinó el propòsit amb què és dissenyada: cal contribuir a solucionar un problema, aportar directrius per a l'acció, descriure amb tota mena de detalls la complexitat de les situacions i establir marcs conceptuals que facilitin la presa de decisions.

En els darrers anys es considera imprescindible superar l'enfrontament entre metodologies quantitatives i qualitatives i trobar l'acord i la possible complementarietat que pot suposar la seva aplicació conjunta. D'aquesta manera, es parla de metodologies **integradores**, que alguns autors com Camerino consideren de gran utilitat en l'àmbit de l'Educació Física i l'esport.

"L'enfocament global de la motricitat i l'evolució de les metodologies emprades per a l'estudi de la interacció social en petits grups ens ha conduït cap al desenvolupament d'un model metodològic d'integració que, respectant els principis dels quals partim, combina aspectes de recerques quantitatives i qualitatives que a continuació definirem referint-nos concretament a la nostra recerca".(Camerino,1995:29)

"La combinació, flexibilitat i adaptabilitat dels instruments, tal com assenyalen Cook i Reichardt (1986), ens porten a un nou plantejament epistemològic. S'hi imposa la complementarietat tant en les dades qualitatives com en les quantitatives".(Camerino, 1995:30)

D'aquesta manera també en la investigació que proposem, farem ús de metodologies més qualitatives i també d'altres de més quantitatives, ja que creiem en la seva complementarietat.

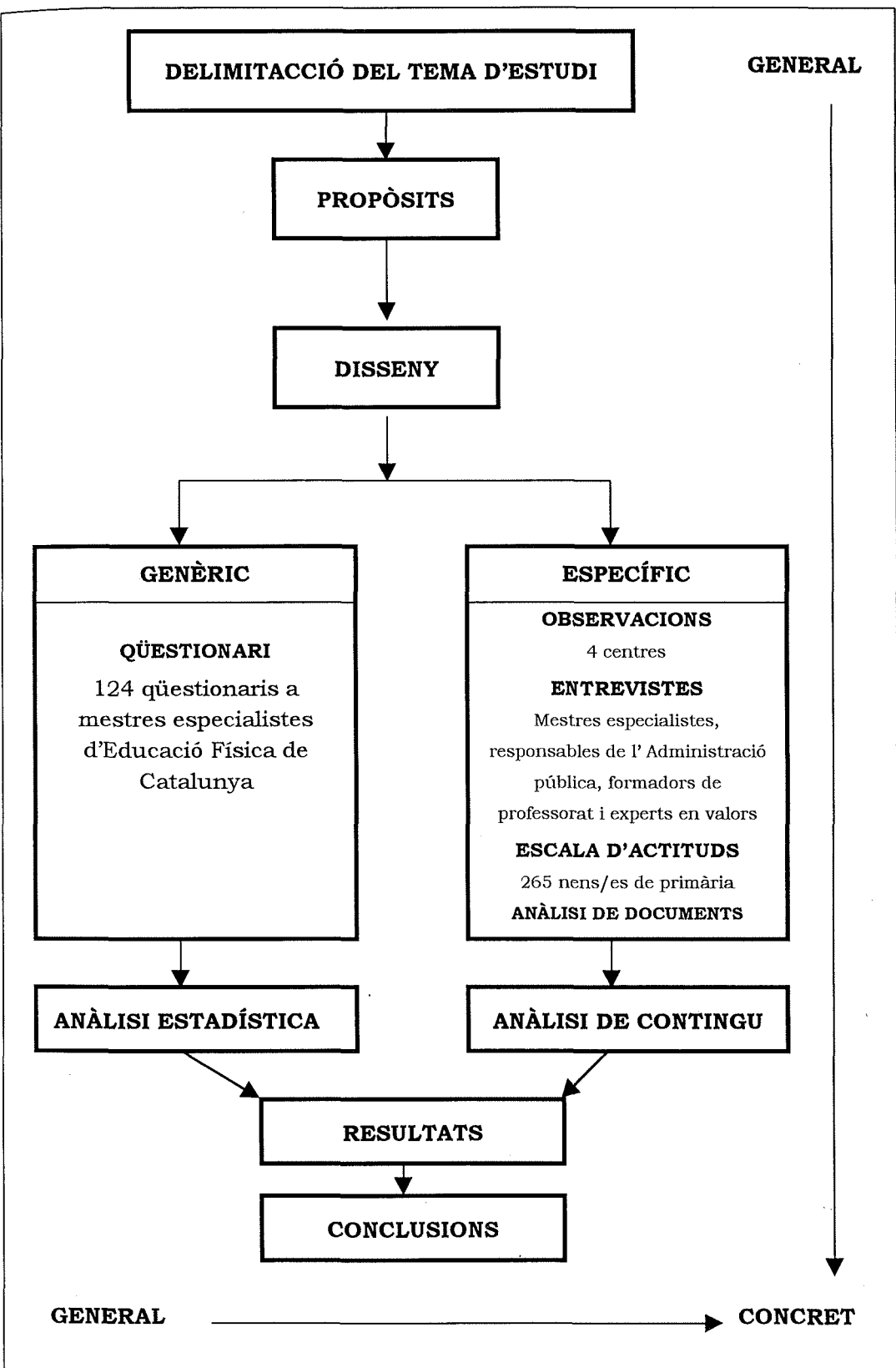
1.3. Disseny de la investigació

Un cop definit l'objecte d'estudi i una vegada establertes les principals característiques definitòries de la investigació que volem realitzar, passem a exposar el disseny concret. D'acord amb el quadre núm. 15 exposem quin és el nostre esquema d'actuació general, així com la manera de portar a terme els propòsits plantejats i els instruments de recollida i anàlisi de les dades.

El procés que seguirem parteix de la concreció de l'objecte d'estudi, com a delimitació del problema a investigar, a partir del qual formularem uns propòsits. Per tal d'aconseguir aquests propòsits organitzarem la nostra investigació en dues línies, o dues formes d'accedir a l'objecte de la investigació:

- a) Estudi genèric, basat en una metodologia d'enquesta aplicada a una mostra àmplia, mitjançant la tècnica de qüestionaris, a través de la qual podrem disposar d'una informació general sobre la situació plantejada.
- b) Estudi específic, basat en una metodologia més qualitativa i utilitzant diferents instruments com són ara l'observació de centres, les entrevistes, l'aplicació d'una escala d'actituds i l'anàlisi de documents, que ens aportarà informació més qualitativa.

Partint de les dades obtingudes en l'estudi genèric i contrastant i complementant-les amb les corresponents a l'estudi específic, podrem establir uns resultats i assolir unes conclusions.

QUADRE NÚM. 15. DISSENY DE LA INVESTIGACIÓ

1.4. Propòsits de la investigació

El plantejament d'aquesta investigació parteix de la concreció dels propòsits següents relacionats amb l'objecte d'estudi ja definit prèviament:

a. Conèixer l'opinió i la valoració del professorat d'Educació Física sobre els continguts actitudinals de la matèria.

Volem saber quina opinió té el professorat sobre aquest tipus de continguts? quina importància els atorga?, com els valora?, com interpreta la proposta de la Reforma?, quina relació estableix amb els continguts de la matèria? QUÈ N'OPINA, EL PROFESSORAT?

b. Analitzar quin és el tractament curricular del professorat respecte els continguts actitudinals.

De quina manera el professorat d'Educació Física treballa aquests tipus de continguts?, els programa?, té una metodologia específica?, hi dedica un temps determinat? Com els avalua?... COM ELS TREBALLA?

c. Identificar els principals continguts actitudinals treballats en Educació Física.

Quins són els principals continguts actitudinals treballats a les classes d'Educació Física?, es poden concretar?, quines característiques tenen?, podríem agrupar-los en funció d'algunes de les seves característiques?... QUINS SÓN?

d. Contrastar si els continguts que s'imparteixen, són els que es proposen des dels dissenys curriculars bàsics.

Una vegada identificats els principals continguts actitudinals que els mestres manifesten impartir en Educació Física, o altres que nosaltres haguem identificat en les sessions d'aquesta matèria, podrem contrastar-los amb la proposta que fa el disseny curricular respecte d'aquest tema.

e. Analitzar les possibles variables que influeixen en el tractament dels continguts actitudinals.

Estudiar si les característiques personals (edat, sexe) i professionals (anys d'experiència docent, formació permanent...) dels mestres que imparteixen aquesta matèria educativa, influeixen en el treball d'aquests tipus d'actituds. Detectar-hi altres possibles variables.

f. Conèixer l'actitud dels alumnes de primària vers l'Educació Física.

Conèixer de manera directa —a través de la informació que ens aportin els mateixos alumnes— l'actitud de l'alumnat de primària respecte de l'assignatura d'Educació Física, i analitzar les diferències existents en funció de l'edat i el sexe de l'alumnat.

g. Analitzar la problemàtica que suposa la integració d'aquests continguts.

En la transmissió d'actituds, valors i normes intervenen factors que poden dificultar la seva incorporació per part de l'alumnat. Analitzar els principals problemes (de caràcter personal, socials com la família i els mitjans de comunicació, d'infraestructura...) amb els quals el professorat es troba per treballar aquests continguts, constituirà un objectiu d'aquesta investigació.

h. Generar propostes per a la millora curricular i el seu desenvolupament.

A partir de l'anàlisi de resultats obtinguts en la investigació es formularan propostes per millorar el tractament d'aquests continguts a les classes d'Educació Física fonamentalment i en el context dels centres educatius, i també amb la finalitat de tractar-los en la formació inicial i permanent del professorat especialista d'Educació Física.

1.5. Pla de treball

La planificació i l'execució de la investigació es farà a partir de cinc grans etapes, que podem resumir així:

1. Delimitació de l'objecte d'estudi. Concreció del problema a investigar i revisió bibliogràfica sobre el tema en qüestió.
2. Disseny de la investigació. Determinació del tipus de investigació, concreció de la metodologia i instruments a aplicar, i definició del calendari d'aplicació.
3. Desenvolupament de la investigació. Construcció, validació i aplicació dels diferents instruments seleccionats. Recollida de dades.
4. Interpretació i anàlisi de les dades.
5. Elaboració de conclusions i redacció de l'informe final.

El pla de treball establert, va servir d'orientació i guia durant tot el procés establert, fet que va facilitar la presa de decisions més oportunes per a cada moment. Aquest es concretarà en un calendari més precís, que és el que exposem a l'apartat següent.

1.5.1. Temporalització

A continuació s'exposa la previsió del treball realitzat. Tenint en compte que hi havia molt factors que podien modificar la previsió inicial, s'intentà seguir al màxim la temporalització establerta, amb la intenció de concentrar els esforços i de seguir un ordre d'acord amb la previsió proposada.

La investigació té una durada de més dos anys. Per ser més precisos, dos anys i tres mesos. L'inici d'aquesta investigació parteix del mes d'octubre de 1987, en què es va introduir un temps d'aproximació, que tenia com a principal objectiu concretar el tema objecte d'estudi. Aquesta fase la considerem molt important ja que les decisions que s'hi prenen condicionaran tota la investigació. La selecció del tema d'estudi va estar guiada per dos factors bàsics: les inquietuds personals pel tema en qüestió i la lectura de diferent bibliografia sobre el tema.

Malgrat tot, no es pot parlar veritablement d'inici i introducció del tema fins a mitjans del mes de gener del 1998, dates en què es va escollir un director de tesi, amb el qual vam elaborar conjuntament el disseny i planificació del treball. A partir d'aquesta data, les actuacions més significatives són les que s'adjunten a la taula núm. 19 de la pàgina següent. En aquest quadre es presenta de forma esquemàtica el pla d'actuació portat a terme en la investigació, es concreten els principals instruments dissenyats, i les fases d'aplicació de cada un. També es reflecteixen els períodes destinats a l'anàlisi de dades obtingudes de l'aplicació dels instruments i els corresponents períodes dedicats a la redacció de l'informe.

Cal destacar que, si bé en determinats moments de la investigació ens hem dedicat fonamentalment a l'aplicació d'un instrument, per exemple, això no significa que paral·lelament també s'hagi anat fet un treball de documentació i lectura de la part corresponent al marc teòric. En el quadre s'indiquen les accions més rellevants del moment —en ombrejat—, però evidentment sempre hi ha hagut un treball complementari dedicat sobretot a la lectura, la recollida de documentació, i a estar pendent de tota la informació de cursos, seminaris i seguiment de grups de treball que poguessin estar relacionats amb el tema de la tesi.

ACTUACIONS	1997		1998			1999				2000
	Octubre- desembre	Gener - març	Abril-juny	Juliol- setembre	Setembre Desembre	Gener- març	Abril-juny	Juliol - setembre	Setembre- desembre	Gener- març
DEFINICIÓ DEL PROBLEMA										
Anàlisi de la documentació										
DISSENY DE LA INVESTIGACIÓ										
INSTRUMENTALITZACIÓ										
Elaboració del qüestionari provisional										
Validació del qüestionari										
Aplicació del qüestionari										
Buidatge del qüestionari										
Elaboració d'entrevistes, guies d'observació, altres instruments										
Validació de nous instruments										
Aplicació de nous instruments										
ANÀLISI DE DADES										
Tractament informàtic										
Buidatge qualitatiu										
REDACCIÓ DE L'INFORME										
Informe inicial del qüestionari										
Informe de la part genèrica										
Informe de la part específica										
Redacció final										
Presentació										

TAULA NÚM. 19. PLA D'ACTUACIÓ. CALENDARI DE TREBALL